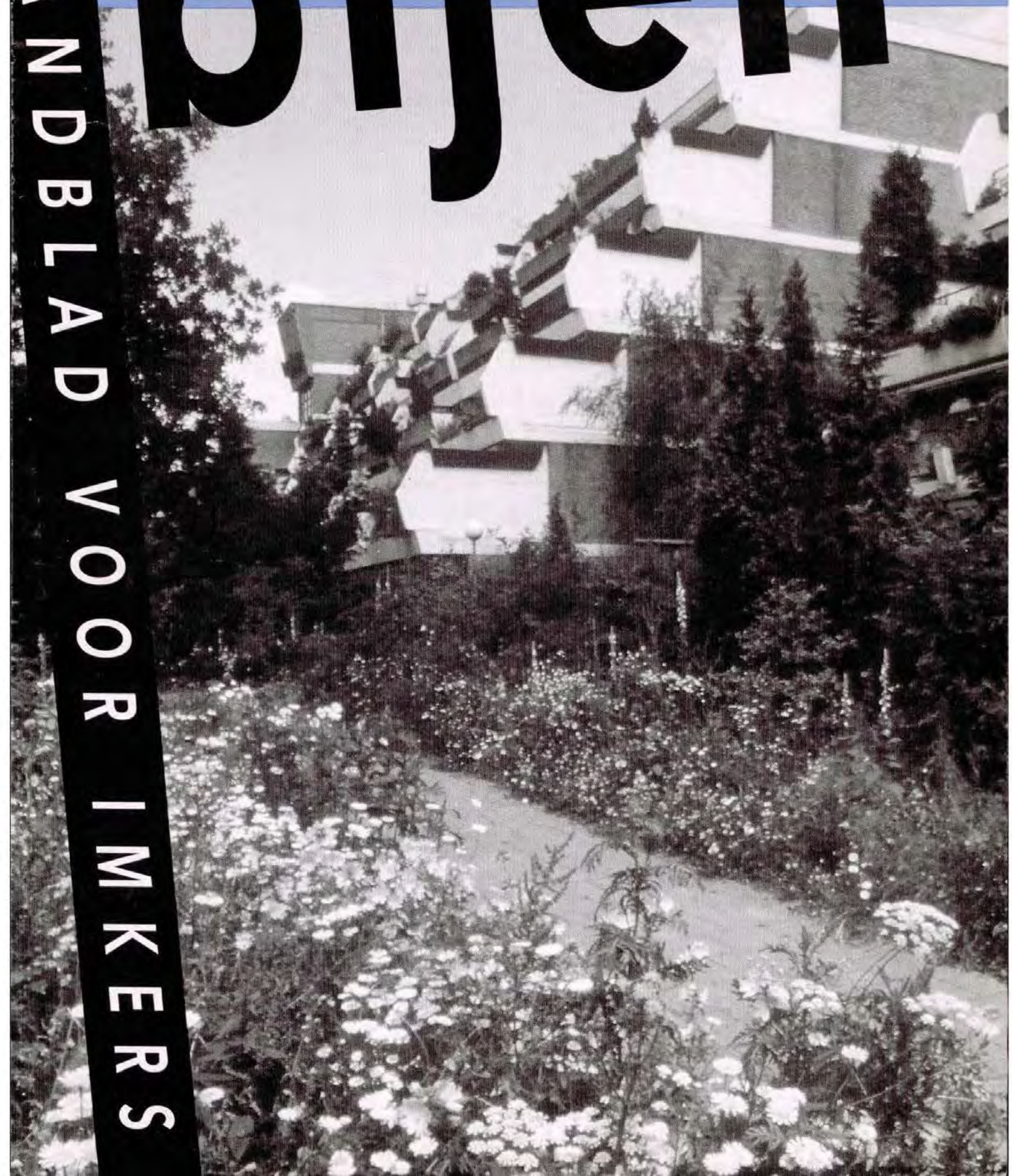

Uitgegeven door de Imkersbonden van de ABTB en de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

4/1
januari
1995

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

Interview met Fred Koster van Koster-Keunen b.v.

De Brabantse bij

Wim Wennekes

Onder kaarsenmakers, producenten van cosmetica, farmaceutica en poetsmiddelen staat Fred Koster bekend als een 'kenner' van bijenwas, maar een geboren verteller is hij niet. Hij vraagt zich af wat een verslaggever zoekt bij de firma Koster-Keunen, waarom deze multinational in Bladel in de schijnwerpers moet komen en wat hij er over zou moeten zeggen.

's Werelds grootste

Wat er zich in de productiehallen achter de directiekamer van de firma Koster Keunen BV afspeelt, is nauwelijks spectaculair te noemen. In donkere ruimten met vette vloeren staan juten zakken met ruwe bijenwas om gezuiverd en verder bewerkt te worden. In lange bakken hangen stilletjes blokken bijenwas te stollen. Aan paktafels doen enkele mannen blokken in dozen. Een computer stuurt een machine aan die niets anders doet dan traag hete bijenwas op een koude plaat druppelen. Aan het eind van de lijn wordt in een zak de productie opgevangen. 'Dat is nou alles,' zegt Fred Koster haast triomfantelijk.

De huidige directeur vertegenwoordigt de vierde generatie Koster in dit familiebedrijf, dat zich hoofdzakelijk toelegt op het zuiveren, melangeren en verhandelen van natuurlijke bijenwas voor alle mogelijke doeleinden. Een broer is werkzaam bij Koster Inc. op Long Island in de Amerikaanse staat New York. In West-Duitsland heeft de firma sinds kort nog een tweede dochter overgenomen. Daarmee heeft Koster Keunen zich stilletjes opgewerkt tot 's werelds grootste verwerker van bijenwas, met een marktaandeel van 25 procent. 'Dat is natuurlijk wel iets om trots op te zijn,' erkent Fred Koster met een flauwe glimlach, 'maar verder stelt het niet veel voor. De verhandelde wereldmarkt van ruwe bijenwas heeft een totale inkoopwaarde van niet meer dan dertig miljoen gulden. Als het 'big business' was zouden de grote multinationals zich er wel mee bemoeien. Nu laten ze het aan kleine bedrijven zoals het onze over.'

Voor gedetailleerde gegevens over zijn curieuze branche verwijst Koster naar de meest recente marktstudie getiteld 'The world market for beeswax, a high-value product requiring little investment'. Deze uitgave van het International Trade Centre Unctad /

GATT dateert van 1978, maar is volgens Koster nog altijd actueel omdat bijenwas door de jaren heen nauwelijks verandert. Van alle was die de bijen produceren, jaarlijks zo'n 11,5 tot 19 miljoen kilo, komt slechts 5 tot 5,5 miljoen kilo in de handel. De rest blijft achter in de natuur, of wordt door imkers gebruikt voor het maken van kunstraat. Ter vergelijking: de wereldproductie van honing is ruim achthonderd maal zo groot als die van bijenwas. Werkbijen scheiden de was af via acht wasspiegels aan de onderkant van het achterlijf. Om één pond bijenwas te produceren zijn een half miljoen bijen nodig. Over bijen en bloemen kan Fred honderduit vertellen. 'Daar moet ik wel veel over weten, want anders kan ik mijn belangrijkste werk niet doen, namelijk het melangeren van de verschillende soorten bijenwas. De ontwikkeling van het bijenvolk hangt samen met de klimaat- en drachtomstandigheden in het gebied waar het leeft. Aan weerszijden van een bergketen kunnen verschillende bijenrassen of zelfs -soorten voorkomen,

3

Fred Koster

foto © Quote

met sterk verschillende eigenschappen. De samenstelling van de bijenwas hangt af van de seizoenen, van de hoogte waarop de bijen leven en van de drachtplanten. Zo is de Ghedda-was van *Apis cerana* (de Oosterse honingbij) heel anders van samenstelling dan die van de Europese en Afrikaanse honingbij, *Apis mellifera*.

Verminderde export van was

China, Brazilië, Ethiopië, Chili, Tanzania, Mexico, Australië en de Dominicaanse Republiek zijn de grootste exporteurs van ruwe bijenwas. Het wereldhandelscentrum van de Verenigde Naties, Unctad, meent dat met name Afrikaanse ontwikkelingslanden munt zouden kunnen slaan uit de produktie van bijenwas en honing, en publiceerde in 1977 een rapport getiteld

- 4 ■ 'Major markets for honey; Openings for quality supplies from Development Countries'. In Afrika komen veel bijenvolken in het wild voor, zonder dat er naar hun honing en was wordt omgekeken. Om deze natuurprodukten rendabel te maken zijn slechts geringe investeringen nodig. Toch vonden deze aanbevelingen tot op heden weinig gehoor, omdat geen ontwikkelingsland met de export van honing en bijenwas uit de zorgen is. Bovendien hebben misoogsten, natuurrampen en binnenlandse onlusten een sterk verminderde uitvoer van bijenwas en honing tot gevolg, zoals Angola en Ethiopië dat hebben ervaren.

Als door een onzichtbare hand blijft de wereldproduktie al jaren stabiel, maar een grote bedreiging vormt de Geafrikaniseerde bij, vertelt Koster. 'In de jaren vijftig is de opmars van deze steeklustige bij vanuit Brazilië begonnen. Sinds de komst van de Portugezen kwamen daar alleen rustige Italiaanse bijen voor. Om een meer produktieve bij te krijgen werden koninginnen geïmporteerd uit Tanzania, *Apis mellifera scutellata*, een nogal agressief ras. Bij het opkweken van volken met een Afrikaanse mellifera koningin heeft een verzorger van een Braziliaans instituut de moederroostertjes voor de vliegopeningen weggehaald waardoor zwermen konden ontsnappen. Deze zwermen hebben zich in de vrije natuur kunnen vestigen en produceerden meerdere zwermen per jaar. De Tanzaniaanse darren wonnen vaak de concurrentie met de Italiaanse darren en er ontstonden kruisingen (de Geafrikaniseerde bij). Binnen de kortste keren verdrongen deze de Italiaanse bij en waardoor de honing- en wasproduktie verstoord werd. Als het Andes-gebergte er niet was geweest, was de Geafrikaniseerde bij ook overgestoken naar Chili. Nu heeft deze zich naar het noorden verspreid. Inmiddels is zij in Mexico en Californië aangekomen, wat een

schade van miljarden dollars in land- en tuinbouw kan geven. Een uitgebreid programma is opgesteld om de 'Killer Bee' te weren, maar het probleem is dat deze niet zonder microscopisch onderzoek te herkennen is'.

Trend: terug naar natuurprodukt

'Door de concurrentie is de markt veel competitiever en harder geworden. Eerdere generaties hadden het gemakkelijker. Het Brabantse wereldconcern Koster Keunen werd in 1852 door Bernhard Koster en Johanna Keunen opgericht. Als locatie voor hun raffinaderij van bijenwas koos dit echtpaar Aalst bij Eindhoven vanwege de nabijheid van grote heidevelden, een ideale voedingsbodem voor honingbijen. De was werd door de imkers verzameld en bij Koster Keunen ingeleverd voor zuivering. In die tijd gebeurde dit door de was in de zon in het open veld te laten bleken. De bijenwasindustrie was daardoor een uitgesproken seizoensbedrijf, en leverde hoofdzakelijk aan fabrikanten van waskaarsen. De overige maanden van het jaar kapte het bijna zestig koppen tellende personeel hout. Bernhard Koster breidde het bedrijf uit. Zo'n 75 dagen per jaar was hij op verkoopprijs, onder meer naar Spanje en tsaristisch Rusland. Deze religieuze landen, met hun ornamentale erediensten, hadden grote behoefte aan waskaarsen, en dus aan bijenwas. De Rooms-Katholieke kerk en de Russisch-Orthodoxe kerk eisten destijds nog dat kaarsen voor honderd procent uit bijenwas moesten zijn vervaardigd, maagdelijk zuiver. Thans verschillen de katholieke richtlijnen en gebruiken per land vanwege de hoge kosten van waskaarsen en het teruglopende aantal gelovigen. Zelfs kaarsen van stearine en paraffine, respectievelijk uit dierlijk vet en petroleum gewonnen, zijn nu in het Huis des Heren toegestaan. Alleen West-Duitsland en Zwitserland zijn volgens Koster nog steeds grote afnemers van waskaarsen, ook voor 'huisgebruik'. 'Men is daar nog enorm traditioneel ingesteld en zeer gesteld op kwaliteit, ook al moet voor waskaarsen een tot tien keer zo hoge prijs worden betaald', vertelt Koster. 'De bijenwaskaars brandt langer en mooier, en heeft een typische geur. Echte waskaarsen zijn gelig tot bruin van kleur, niet zo akelig spierwit. Ik vind zelf paraffinekaarsen geen gezicht. Je ziet en ruikt al op een kilometer afstand dat het geen natuurprodukt is.' De waskaarsenindustrie, vroeger voor Koster de hoofdzaak, is nog altijd goed voor circa twintig procent van de omzet. 'Het leek even helemaal te gaan aflopen met de waskaarsen, maar de trend is 'terug naar natuurprodukten' en nu beginnen de verkopen weer wat aan te trekken, ook in andere landen.'

Make-up

Vanaf de jaren twintig werd de opkomende Amerikaanse cosmetica-industrie een nieuwe grote afnemer van Koster Keunen. Een zekere Baker van de huidcrème-firma Pond's (thans Chesebrough's Pond, eigendom van Unilever) was in 1920 op bezoek bij Anton Philips, medegrondlegger van de Eindhovense gloeilampenfabrieken. Baker vertelde Philips over moeilijkheden bij de verwerking van bijenwas in huidcrèmes, waarop Philips hem de suggestie deed zich met Koster Keunen in verbinding te stellen. De zakelijke relatie tussen Koster Keunen en Pond's bestaat tot op de dag van vandaag. Al in 1929 dwong een invoerheffing van 33,3 procent op buitenlandse bijenwas Koster Keunen om in de Verenigde Staten zelf te gaan produceren. Zoon Alfons Koster legde daarvoor de grondslag. Als locatie koos hij het vissersdorpje Sayville op Long Island, waar de lucht toen nog zuiver was en waar voornamelijk afstammelingen van Zeeuwse emigranten woonden. Op uitgestrekte bleekvelden werd steeds meer bijenwas gezuiverd voor de gestaag groeiende cosmetica-industrie. Broers en neven uit de familie Koster bouwden de zaak in Sayville verder uit en kregen Amerikaanse namen als Jay, David en Robert Koster. De cosmetica-industrie gebruikt bijenwas voor de vervaardiging van zogenaamde coldcreams, en voor make-up-produkten als lippenstift, poeders, pommades, wenkbrauwpotloden, mascara en haarcrèmes. Volgens Fred Koster emulgeert bijenwas goed met andere cosmetica-ingrediënten en is hij zuurstofdoorlatend. Wordt make-up niet op basis van bijenwas gemaakt, dan gaan lippen en huid kapot. In de betere coldcreams zit zo'n tien tot twaalf procent bijenwas.

Het aardige is volgens Koster dat bijenwas al door de oude Egyptenaren en Romeinen voor cosmetische doeleinden werd gebruikt en dat de mens er nooit in is geslaagd, ondanks vele pogingen daartoe, om de bijenwas door andere produkten te vervangen. Zolang dit het geval blijft, levert Koster 35 à 40 procent van zijn omzet daarvoor. Een tweede goede afnemer is de farmaceutische industrie, die bijenwas gebruikt als ingrediënt voor bepaalde zalven en voor het coaten van pillen. Verder gaat er gezuiverde en gemelangeerde bijenwas naar de poetsmiddelenindustrie, de lithografische industrie, naar kunstenaars voor het maken van etsen en het mengen van verfpigmenten, naar batik-handdrukkerijen en naar de zoetwaren-industrie om snoepgoed en chocolade extra glans te geven.

Wasproductie verhogen

Uitbreiding van zaken is niet goed mogelijk volgens Koster. 'We zitten in deze branche al jaren aan ons plafond, qua vraag en aanbod. Dat is wel eens frusterend misschien, maar het is niet anders. De wasproductie kan verhoogd worden wanneer de imkers zich daar meer op zouden toeleggen en niet alleen op de produktie van honing. Imkers die met raampjes werken zouden vaker hun raten kunnen vernieuwen en de oude raten inleveren. Imkers die met de vaste bouw of met de Kenia-bovenlatten-kast werken zouden zich ook meer bewust moeten zijn van de waarde van was die overblijft bij het persen van de honing'.

Dit artikel is een verkorte en voor het lezerspubliek van bijen aangepaste weergave van een interview met de heer Fred Koster, was-specialist in Bladel, door de heer Wim Wennekers in het tijdschrift Quote, februari 1992. Geplaatst met toestemming van de redactie van Quote. Bewerkt door Joop Beetsma.

5

Rectificatie**Nieuwe inzichten (3). bijen 3(10): 268-269 ('94)**

Ondanks het feit dat het woord 'BIJ' drie keer met kleine letters is afgedrukt, zal de aandachtige lezer begrepen hebben wat de heer Groenveld bedoelt. Het betreft de 1e, de 6e en de 15e regel in de tweede kolom van bladzijde 269.

Nieuwe inzichten (slot). bijen 3(11): 287-289 ('94)

Bladzijde 287, 14e regel onder 'Onze tegenwoordige visie op de honingbij': 'Bij de werkbijen is het vermogen om eitjes te leggen een uitzondering...', moet zijn: 'Werkbijen leggen bij uitzondering eitjes...'. De woordjes 'BIJ' die abusievelijk als 'bij' afgedrukt staan, vindt u op bladzijde 287, 5e regel onder 'Nieuwe inzichten', op bladzijde 288, 7e en 47e regel onder 'De definitie van Minderhoud' en op bladzijde 289, 2e kolom, 1e en 15e regel. Aan de laatste zin ontbraken de woordjes: titel blijven dragen. De laatste correcties heeft u al in het december-nummer kunnen lezen. Hiervoor onze excuses.

Drachtverbetering in Boxmeer

Kijken naar de totale insektenwereld

Ab Kuypers

Imkersvereniging Sint Ambrosius, afdeling Sambeek e.o. (gemeente Boxmeer, 20.000 inwoners). Twaalf leden groot. Een kleine telg uit de Brabantse familie van bijenhouders, de NCB. Klein en toch tot grote daden in staat. Door goede contacten met de gemeente Boxmeer hebben zij daar in het Brabantse belangrijke dingen tot stand gebracht. In samenspraak met de drachtplanten-deskundige van hun bond van bijenhouders, Cees Havermans, zijn fraaie plannen uitgewerkt voor de aanleg van een bosperceel ter grootte van 5,5 hectare. Voor de redactie aanleiding op onderzoek uit te gaan. Op een zonnige najaarsochtend, zijn wij te gast in het gemeentehuis van Boxmeer en spreken we daar met Jan Philipse, secretaris van 'Sambeek', Cees Havermans en wethouder van Benthum, die onder andere over de financiën van zijn gemeente gaat.

Heraanplant

Een korte kennismaking: 'We zijn dan misschien wel een heel kleine imkersvereniging, we zijn wel actief. Er worden verscheidene avonden per jaar georganiseerd en we maken regelmatig een uitstapje met onze leden. Onze jaarvergadering kent een opkomst van bijna 100%. Bij elkaar hebben onze leden zo'n 150 bijenvolken. Vanwege de fruitteelt hier in de omgeving is er een aardige vraag naar bestuivingsvolken. In het verleden had onze vereniging overigens wel wat meer leden. Sinds de komst van de varroamijt zijn we een flink aantal van onze leden kwijtgeraakt. Tien leden hebben in de loop van die eerste jaren er de brui aangegeven. En nu met die toestanden met Amerikaans vuilbroed houd je je hart vast', aldus Jan Philipse. Op zoek naar een nieuw perspectief voor de afnemende plaatsingsmogelijkheden van bijenvolken bij drachten elders in het land en mogelijkheden ter verbetering van de drachtweide in eigen omgeving klopte 'Sambeek' aan bij de gemeente. 'We maken al vier jaar gebruik van braakliggende gronden in de gemeente Boxmeer, waar we drachtplanten inzaaien zoals gele mosterd, boekweit en phacelia. Als je met een goed verhaal naar de gemeente stapt, is er heel wat te bereiken. Behalve een zekere drachtverbetering zijn ingezaaide gronden natuurlijk ook heel wat fraaier om te zien dan kale, braakliggend terrein. Het verhoogt de waarde van het gezicht van de

gemeente. Wij hebben als imkersvereniging inmiddels goede contacten opgebouwd met de plaatselijke overheid. Bovendien ben ik zelf raadslid, ik heb dus wel wat relaties hier in het gemeentehuis.' 'Behalve het planten van 5,5 hectare bos, waarbij veel aandacht voor dracht zal zijn, hebben we nu ook de goedkeuring gekregen voor een bijenvriendelijke aanplant van openbaar groen in een nieuwbouwwijk. Met de aanplant van het bos zal dit jaar al worden begonnen. Dat gebeurt in het kader van een z.g. heraanplant, wat wil zeggen dat er voor elk gekapt perceel bos een nieuw moet worden aangelegd.' Van Benthum: 'Kijk met ons is best te praten over de aanleg van bepaalde, voor bijen gunstige bomensoorten. Ook waar het aanplant betreft in nieuwbouwwijken. Als alles maar binnen het vastgestelde budget blijft. Het planten van die 5,5 ha bos kost ons met wat er nu aan bomen in komt geen cent meer dan was begroot.

We zaten voor een uitbreiding van ons industriegebied, waarvoor een perceel bos moest verdwijnen. Zo'n zaak geeft best veel problemen. Allerlei milieuorganisaties staan dan direct op de stoep. Maar als we uitleggen wat de bedoeling is en zij horen dat er bos verdwijnt waar weer nieuw voor terugkomt, valt het achteraf allemaal erg mee.

De imkersvereniging is meteen op de plannen voor herinplant gedoken met daarop een positieve reactie van onze gemeente.'

Niet voor bijen alleen

Trots vertelt Jan Philipse dat de 'Sambeekse' planten binnen de NCB goed ontvangen zijn. 'Men ziet ons als een geschikt voorbeeld. In feite kost ons deze uitbreiding van de bijenweide niets meer dan alleen wat medewerking van de gemeentelijke overheid. Hier in Boxmeer doet men overigens al jaren goede dingen voor ons, men staat zeker open voor onze belangen.' Cees Havermans, voorzitter drachtplantencommissie van de NCB: 'Ach, in feite kan men ook weinig bezwaren hebben tegen de wensen van de imkers. Natuurlijk moet je wel eens wat uitleggen. 'Bijen steken toch' is nog altijd de meest gangbare gedachte. Je zult dus bij je hele verhaal ook moeten vertellen dat bijen niet zomaar steken, zeker niet wanneer zij aan het foerageren zijn. Daarnaast kijk ik met mijn adviezen altijd verder dan alleen de belangen van honingbijen alleen. Je moet je ook niet alleen op de bijen richten.

Ik probeer altijd de totale insectenwereld in de gaten te houden. Trouwens wat goede voedselbronnen voor vlinders en hommels zijn daarvan kunnen meestal de bijen toch ook wel profiteren. Ik heb er daarnaast ook helemaal niets op tegen als in het geval van dat stuk bos in Boxmeer ook aan de recreatieve waarde van zo'n gebied wordt gedacht. Er mag van mij best een eik of iets dergelijks tussen staan. Zo'n stukje natuur, daarin moeten veel mensen zich thuis voelen. Mijn adviezen aan Boxmeer zijn in feite niet verder gegaan dan ideeën aandragen voor het gebruik van goede drachtbronnen, waarbij natuurlijk ook het uiteindelijke uiterlijk van zo'n gebied meesprak. Zo heb ik voorgesteld om kruiden voor een lage, struiken voor een middenhoge en bomen voor een hoge aanplant te gebruiken. Eigenlijk is mijn werk in deze niet veel meer geweest dan het aangeven van de mogelijkheden die er zijn, waarbij ik dus pleit voor een combinatie van aanplantingen. Het is niet meer dan, zeg maar, een ontwikkelingsplan en verder vooral wat bijsturen en zorgen dat de juiste naamgeving van bomen en struiken bekend wordt. Net als bij de aanplant waar we het nu over hebben kunnen ook in bijvoorbeeld een nieuwbouwwijk op eenvoudige wijze goede resultaten worden bereikt. Onze voorstellen hiervoor, wat betreft stadsuitbreiding in Boxmeer liggen nu bij de commissie VROM en Financiën. Men heeft daar geen problemen met onze wensen, nogmaals het kost de gemeente niets meer.'

Nog meer mogelijkheden

Wethouder van Benthum: 'De Bijenbonden zouden misschien nog wel wat meer kunnen doen als zij tot nu toe hebben gedaan. Dan denk ik bijvoorbeeld aan een groot natuurgebied, 'De Vilt', dat tot de gemeente Boxmeer behoort. Dat is zo'n 70 à 80 hectare groot. Daar wordt nu een beheersplan voor opgesteld. Er komen daar van oorsprong onder andere veel wilgen in voor. De bedoeling is, dat er zoveel mogelijk wilde planten een kans krijgen. Dit gebied kent ook nog eens aangrenzende weidegebieden, in beheer van het Brabantslandschap, waar al een tijd niet meer wordt bemest. We zien daar nu al een grote variatie aan bloemen. Nu al komt hier elk jaar een imker, ik zie daar op den duur nog wel mogelijkheden voor meer standplaatsen voor bijenvolken, zonder dat het publiek daarvan hinder ondervindt. In dit natuurgebied zal de huidige vegetatie worden aangevuld met nieuwe aanplant. Wij willen de imkers daarbij best van dienst zijn. Zoals er ook kan worden ingespeeld op het openbaar groen in de nieuwe woonwijken. Voor de gemeente Boxmeer bestaat er verder een Landschaps-

beleidsplan, waarin onder andere vanuit Maasheggen-gebieden verbindingen naar andere terreinen worden vastgesteld. Wij staan ook hierbij open voor ideeën uit imkerskringen.' Cees Havermans: 'Wat mij voor ogen staat bij nieuwe ontwikkelingen is het tot stand brengen van ecosystemen die verbindingen gaan vormen tussen de verschillende gebieden. Wat wij beogen is dat zulke vrije verbindingen, waarbinnen allerlei dieren zich kunnen verplaatsen, ook goede 'bijenbomen' bevatten. Zulke verbindingen kunnen zelfs tot in de stad gaan, straten onderling verbinden. 'Kijk, al deze nieuwe mogelijkheden die zich in onze streek voordoen moeten op termijn een alternatief vormen voor bijvoorbeeld het koolzaad dat aan het verdwijnen is. Het reizen naar de Flevopolders is voor ons onderhand wel afgelopen. Dat heeft immers geen zin meer. We zitten hier met drie imkersverenigingen vlak bij elkaar, dus uitbreiding van de dracht is welkom. We zullen elke mogelijkheid aangrijpen,' aldus Jan Philipse.

'We zijn milieuvriendelijk bezig'

Dat drachtplantenman Cees Havermans zijn werk serieus neemt en weet waarover hij praat illustreren zijn volgende woorden het meest: 'Als hoofdbestuurder van de NCB ben ik voorzitter van onze drachtplantencommissie. Van hieruit adviseren wij onze afdelingen. Vroeger moesten wij naar de natuur, nu brengen wij de natuur naar de mensen. Wat die natuur betreft vind ik dat we moeten behouden wat we hebben. Het maakt mij niet uit wat er in bepaalde stukken natuur voorkomt. Bij de drachtverbetering richten we ons vooral op de heraanplant en nieuw aan te leggen natuur. In het algemeen kun je zeggen dat je met bijenplanten bijna altijd bloemen hebt. Later tooien veel van zulke planten zich met bessen. Behalve dat deze een goede voedselbron voor vogels zijn, geven ze een meerwaarde aan de omgeving. Zulke punten brengen we ook naar voren bij hoorzittingen waarmee we de mensen informeren over de aanplant in gemeentegroen. Daar kan je veel duidelijk maken, veel vooroordelen wegnemen en voorkom je verkeerde gedachten. Als we uitleggen, dat bijen niet gevaarlijk zijn en er veel bijen in de directe omgeving van mensen actief zijn zonder dat zij dit zelf in de gaten hebben, en we vertellen wat de voordelen zijn van mooie drachtbomen, dan blijkt maar al te vaak dat we met elkaar eigenlijk op hetzelfde spoor kunnen zitten. Als je bij dat alles maar uitlegt dat het ons niet om de bijen alleen gaat. We zijn milieuvriendelijk bezig. We proberen ook de milieubeweging met onze plannen mee te krijgen. Dat begint al aardig te lukken.'

Welk gereedschap heb je als imker nou echt nodig?

Wat een genoegen is het om in een catalogus voor imkersartikelen te kijken. Allerlei fantastisch materiaal wordt aangeboden, het ene al mooier of mysterieuzer dan het andere. Om maar eens wat te noemen: Wasp-Eze, Albertitang, draadspanner, model Puff, of een Merkgarnituur Eckhardt.

Zo mooi, je zou het allemaal willen hebben. Heb je dat als imker nou allemaal nodig? Laten we een aantal noodzakelijke artikelen eens nader bekijken.

De beroker

Een onmisbaar stuk gereedschap. Het gaat in principe om een houder voor materiaal dat al smeulend een grote hoeveelheid rook produceert. Voor kort durende handelingen is de Dathepijp (12 cm hoog) heel bruikbaar, eenvoudig aan te maken en heeft een goed doseerbare rookafgifte.

Om langere tijd in de bijen te werken is de blaasbalgberoker geschikter omdat het brandstofreservoir

groter is. De beroker met een doorsnede van 8 cm is heel geschikt. Een grotere maat gebruikt weer erg veel brandstof. Een blaasbalgberoker moet met de hand bediend worden. In de Dathepijp blaas je en blijven je handen vrij voor het werk in de bijen. Door een veermechanisme in de blaasbalgberoker te bouwen, heeft men geprobeerd een grotere handelingsvrijheid te bereiken. Een beroker met veerwerk heeft echter als ernstig nadeel dat de rookafgifte moeilijk doseerbaar is.

Beroken helpt de imker bij het werken in de bijen, maar teveel rook bemoeilijkt het zeer. Rook heeft een signaalfunctie en het is niet de bedoeling om de bijen te verdrijven.

Brandstof voor de beroker

Rook bevat veel stoffen die noch in het bijenvolk thuishoren, noch in onze longen. Vanuit gezondheidsstandpunt aangeven wat het beste is, lijkt me erg

Een goede bijenkap is absoluut noodzakelijk foto © Guy Ackermans Wageningen

moeilijk. Een spaarzaam gebruik van rook is op zijn plaats en ik denk dat de rook die mij het minst hindert ook voor de bijen het best is. Er wordt van alles gebruikt in berokers: kruiden, golfkarton, vermolmd hout, tabak, schors. Zelf pluk ik na de winter de pluimen van de fluweelboom. Verkruimeld blijven ze langdurig branden en geven voldoende koele rook. Tabaksrook bevat nicotine, maar brandt gemakkelijk. Golfkarton en vermolmd hout geven een scherpe rook die op je keel slaat. Een beetje propolis in de brandstof bijmengen geeft een betere geur.

De raampjeslichter

De bijen kitten de raampjes vast op de plaats waar ze de draaglijsten raken en omdat de ruimte tussen de boven en onderbak vaak niet klopt voegen de bijen daar raat of propolis tussen. Daarom maken we de ramen even los met een raampjeslichter alvorens ze voorzichtig uit de kast te tillen. Deze raampjeslichter moet smal en stevig zijn zoals bijvoorbeeld een gewone flinke schroevendraaier. Veel raampjeslichters zijn breed en dat heeft als groot nadeel dat er vaak bijen geplet worden bij het werken in de kast. Deze bijen verspreiden dan een alarmgeur en het volk wordt onnodig gealarmeerd.

Een raampjeslichter met schraper lijkt een goed bruikbaar stuk gereedschap, gemakkelijk om even wat braamraat of vreemde aanbouwsels te verwijderen. De bijen houden echter niet van dit gekrab en worden er prikkelbaar van. Raampjes schoonmaken buiten de bijenkast gaat veel beter met ander gereedschap zoals een verfrabber of een plamuurmes.

De bijenkleding

Een goede bijenkap is absoluut noodzakelijk. Zelfs de zachtaardigste bijen zijn wel eens chagrijnig en ook de beste imker maakt wel eens een ongelukkige manoeuvre. We werken natuurlijk alleen in de bijen als het weer dit toelaat en daarom hoeft de bijenkleding onze lichaamswarmte niet vast te houden. Zware kleding veroorzaakt veel transpiratie, een geur waar bijen niet zo dol op zijn. Luchtige kleding dus. Hoed en sluier moeten goed kunnen ventileren om bij warm weer zoveel mogelijk frisse lucht toe te laten. De sluier moet vrij hangen. Voor een goed zicht is het nodig dat het vizier zwart van kleur is. Dat vermindert hinderlijke lichtweerskaatsing.

Een imkerjack met kap laat vaak wat minder bewegingsvrijheid toe maar beschermt de imker uitstekend tegen bijen die op hem gaan zitten en tussen de kleren zouden kunnen kruipen.

Hoed, sluier en overall is een goede combinatie.

In de mouwen van de overall moet elastiek aangebracht worden om avontuurlijke bijen te weren. De bijen worden minder geprikkeld door lichte dan door donkere kleuren. Daarom is imkerkleding bijna altijd wit.

Laarzen completeren de uitrusting. Bijen die daarop terecht mochten komen, vallen er weer af bij het bewegen van de voeten. Als de imker schoenen draagt kruipen de bijen omhoog en krijgen op de sokken een goed houvast en de steek net boven de rand van de schoen laat de imker weten dat de geur daar beneden de bijen niet bevalt.

En handschoenen dan? Daarover een volgende keer.

redactie en
medewerkers van
bijen, maandblad
voor imkers
wensen U een
voorspoedig,
honingrijk en
avb-vrij
bijenjaar 1995.

Vuurdoorn (*Pyracantha coccinea* Roem.)

Waarom soms zo geliefd bij de mussen?

Waarom pikken de mussen zo graag van de gele krokussen in mijn tuin en laten die in het plantsoen met rust? Waarom eten ze van de vruchten van de vuurdoorn, die tegen de achtergevel van mijn huis staat, nog voordat ze rijp zijn, en doen dat niet bij de vele vuurdoorns elders in de buurt? Licht dat aan de grondsoort? Of aan het type plant? Wie het weet mag het zeggen!

En de vuurdoorn is nog wel zo mooi in het najaar wanneer hij als het ware overdekt is met helderrode vruchten. De bloesem mag er trouwens ook zijn, maar in de bloeitijd, mei juni, is er ook zo veel anders te zien. Ook zonder vruchten en zonder bloemen is de struik zeer decoratief, en wel door de glanzend groene bladeren, die het gehele jaar aan de plant blijven. Veeleisend is de vuurdoorn niet, wat zijn groei-omstandigheden betreft, toch komt hij op een zonnige plaats het meest tot zijn recht. Ongetwijfeld zal de plant dáárom en om de grote sierwaarde zoveel gebruikt worden voor de tuin, en dan meestal tegen een muur of iets dergelijks.

Door Clusius naar ons land gebracht

De vuurdoorn behoort tot de rozenfamilie (*Rosaceae*). Het geslacht *Pyracantha* telt ongeveer acht soorten. De hier veel in tuinen toegepaste soort *Pyracantha coccinea* heeft zijn oorsprong liggen in Zuid-Europa en West-Azië. De andere soorten komen hoofdzakelijk voor in Oost-Azië, met de grootste concentratie in Zuid-West-China.

Pyracantha coccinea is hier al geruime tijd in cultuur. Aan het eind van de 16e eeuw werd de plant door Clusius naar ons land gebracht. Hij is goed bestand tegen ons klimaat. Als de struik vrij staat kan hij een hoogte van circa twee meter bereiken. Langs een muur geleid wordt hij veel hoger. Wie zich wel eens bezig heeft gehouden met het snoeien van de vuurdoorn weet als geen ander hoe scherp de doorns zijn, die zich aan de takken bevinden. Ze zijn rood van kleur. Daaraan heeft het geslacht zijn naam te danken. *Pyracantha* is een latinisering van de oude Griekse plantenaam *purakantha*; afgeleid van het Griekse *pur* (*puros*) = vuur en *akantha* = doorn.

De bladeren zijn glanzend groen en hebben een korte steel. De bloei valt in de maanden mei en juni. De bloemen zijn circa 8 mm groot en staan in grote

samengestelde tuilen. Met elkaar vormen ze een grote deken van bloemen. Voor insecten is zo'n groot oppervlak gunstig om zich op afstand te kunnen oriënteren. De bloemen hebben een komvormige bloembodem, waarin vijf vruchtbladen staan. Ze zijn met de rugzijde voor een deel met de bloembodem vergroeid. De meeldraden, twintig in getal, staan op de rand van de bloembodem. De witte kroonbladen staan in een plat vlak wijd uiteen.

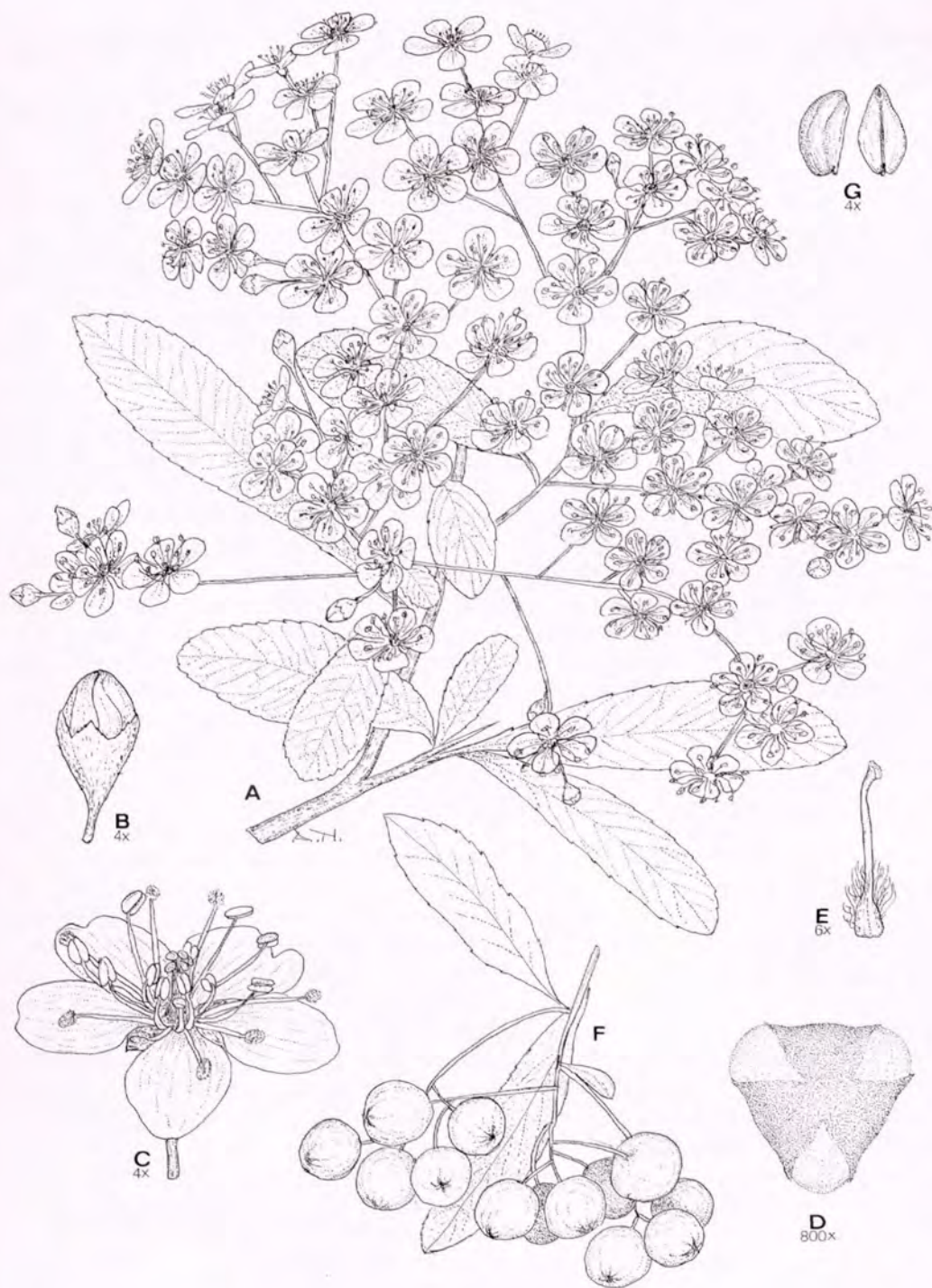
Bijen goede bestuivers

Het onderste deel van de bloembodem wordt geheel afgesloten door een dichte beharing die op het vruchtbeginsel staat. De haren geven een mooie bescherming aan de nectar die op de binnenwand van de bodem vrijkomt. Dat bijen in hoge mate een bijdrage leveren aan de bestuiving is te zien aan de grote hoeveelheid stuifmeelkorrels, die tijdens het bloemenbezoek in de beharing van de bij zit.

Na bestuiving groeit de bloembodem verder uit tot een helderrode schijnvrucht. Daarbinnen komen vijf nootjes tot ontwikkeling. Spreeuwen eten de vruchten voor het vruchtvlees. De mussen is het te doen om de zaden. Soms een beetje te vroeg!

Bijen zijn goede bestuivers voor de vuurdoorn

Vuurdoorn (*Pyracantha coccinea* Roem.)

A tak met bladeren en bloeiwijze; B bloemknop; C bloem; D stuifmeelkorrel (polair); E stamper; F schijnvruchten; G noot.

Tiende ruilbeurs groot succes

Tijdens de (tiende) 'ruil- en verkoopbeurs' in Odijk was het weer een drukte van belang; dit ondanks het feit dat er veel voor te zeggen was geweest om zaterdag 12 november lekker thuis te blijven. Een landelijke mistdeken, die de gehele dag aanhield, nodigde bepaald niet uit op weg te gaan. Daarnaast waren er ook nog geduchte concurrenten die veel publiek trokken: een grote hobbybeurs in Utrecht en het feest van de ANI in Uddel.

12 'bijen' ging er op deze tweede zaterdag van november (vaste datum voor de ruilbeurs) een kijkje nemen en sprak met enkele betrokkenen.

Wat er maar te verzamelen valt

Eerst maar eens in vogelvlucht de verschillende tafels langs gelopen. Ik verbaas me er over wat er allemaal op imkergebied te verzamelen valt. En waarschijnlijk heb ik nog niet eens alles gezien. De meest uiteenlopende zaken liggen er uitgestald. Veel gebruikelijke dingen natuurlijk, zoals postzegels, heel veel boeken en tijdschriften, potjes, kannetjes, ook speldjes en honingetiketten, koektrommels, hotelverpakkingen van mini-porties honing en nog veel meer. Te veel om op te noemen. Voor bijna elke verzamelaar op imker- of bijengebied moet hier wel iets te vinden zijn.

Zelfs een herenonderbroek gezien van het model boxershort met bijenmotief. Dat was bij de tentoongestelde werkstukken die behoorden bij de wedstrijd 'zelf gemaakte kleding en handwerken'. Niet gevraagd of deze te koop was. Buiten, een stuk rustiger dan binnen, kon men onder andere terecht voor drachtplanten en zelf ontworpen imkermaterialen.

Naast 'rariteiten' te hebben bekeken, heb ik ook verscheidene imkers ontmoet. Trouwens er werd veel 'ontmoet', zo te zien aan de groepjes die zich hier en daar hadden gevormd. Waar zij ook voor kwamen, het was de gehele middag door een gezellig komen en gaan van bijenmensen.

Tussen de bedrijven door weet ik Yvonne Mooyweer, de secretaris van Bunnik/Houten, te strikken voor een kort gesprekje. 'Deze ruilbeurs is tien jaar geleden opgezet door onze toenmalige voorzitter de heer Pater. Helaas is hij twee jaar geleden overleden. Dat betekende een groot verlies voor onze vereniging. Hij was misschien wel eens wat eigenwijs, maar hij was vooral een vriendelijk mens, een markante

persoonlijkheid. Het was altijd heel prettig om met hem samen te werken. Pater was, en is nog altijd, een begrip voor ons.'

'De ruilbeurs is indertijd begonnen in de kantine van het veilinggebouw in Bunnik. Sinds vorig jaar organiseren wij deze beurs in Odijk. Het pannenkoekenrestaurant 'Aan de vork' is een prima lokatie om onze bezoekers te ontvangen. Bovendien kan men ook nog in het bijenteeltmuseum hiernaast, dat de hele middag is geopend, een kijkje nemen.'

In de tien jaar van zijn bestaan is de ruilbeurs uitgegroeid tot een gebeuren met veel vaste deelnemers en bezoekers, gemiddeld zo'n tweehonderd. Yvonne Mooyweer: 'Sinds die eerste beurs zijn wij behoorlijk gegroeid. Zowel wat betreft het aantal bezoekers als het aantal deelnemers. Het is dan ook nooit een probleem om de tafels bezet te krijgen. Tot bijna het laatste moment krijgen we nog aanvragen van mensen die met hun spullen willen komen. We hebben trouwens veel vaste deelnemers, waaronder bijvoorbeeld een mevrouw uit Duitsland die vooral boeken uit het Duitse taalgebied meebrengt. Dat geeft een aardig extraatje aan deze ruilbeurs. Daarnaast komen ieder jaar ook enkele Belgische collega's met hun spulletjes.'

'Bunnik/Houten', een eigenwijze club volgens de secretaris, staat vooral bekend als een bijzonder actief gezelschap. In oktober 1997 hopen zij het 50-jarig bestaan te vieren. Men geeft onder andere een eigen clubblad uit en organiseert veel verschillende activiteiten. 'Onze vereniging telt ongeveer tachtig leden,' aldus Yvonne Mooyweer, 'daarnaast kennen wij ook nog eens 50-60 gastleden. Dat is nogal wat. Maar wij hebben dan ook veel te bieden. Gedurende de wintermaanden organiseren wij een groot aantal bijeenkomsten. De sprekers komen uit eigen land en uit België. In april sluiten we het winterseizoen af met onze nosema-avond.'

Over hobby-isme en vuilbroed

In de aankondiging, zoals die jaarlijks in *bijen* verschijnt, staat altijd nadrukkelijk vermeld dat er geen honing verhandeld mag worden. De ruil- en verkoopbeurs is naar eigen zeggen een hobby-istisch gebeuren, waar geen handelaren worden toegelaten. 'Wij zijn een echte ruilbeurs met dien verstande dat er wel verkocht mag worden. We realiseren ons heel

goed dat dat bijna niet anders kan. Er komen ook bezoekers die alleen maar iets willen aanschaffen.'

'Vanwege het feit dat dit onze tiende ruilbeurs is hebben we wat extra dingen georganiseerd. Zo is er een fotowedstrijd en een wedstrijd voor zelfgemaakte kleding waarin op de één of andere manier iets van bijen tot uiting moet komen. Daarnaast hebben we dit jaar de heer Veerkamp met zijn 'Bee Bulletin Board System'. We zijn vanmorgen heel druk geweest zijn computer aan te sluiten. Hiermee geeft hij demonstraties aan geïnteresseerden.'

'In verband met het Amerikaans vuilbroed hebben we bovendien besloten dit jaar geen gebruikte imkersmaterialen toe te staan. Hoewel het soms nog wel enigszins onduidelijk is wat wel en wat niet een gevaar voor besmetting is. We wilden toch geen enkel risico lopen. Maar het is wel moeilijk om de juiste beslissingen ten aanzien hiervan te nemen. Sommige zaken zijn nog zo vaag.'

'Dat vuilbroed baart ons overigens grote zorgen, zoals waarschijnlijk op meer plaatsen in Nederland. Wij bemiddelen bij het plaatsen van bijenvolken bij het fruit hier in de buurt. Dat zou volgend jaar wel eens problemen kunnen geven. Je weet niet wat je te wachten staat. Stel dat de volken dan niet meer verhuisd mogen worden, ik noem maar wat. Dan heb je toch een behoorlijk probleem. Het is ook nog maar de vraag of de imkers wel voldoende bereid zijn volken te plaatsen.'

Het is duidelijk dat mijn gesprekspartner op hete kolen zit. Het is tijd dat zij haar neus weer eens laat zien bij deelnemers en bezoekers. Tijd voor mij om mijn rondje in vogelvlucht van zoëven nog eens uitgebreid over te doen. Met een warme handdruk nemen we afscheid.

Geen gebrek aan belangstelling

In het naastgelegen Bijenteeltmuseum nabij de

collectie honingslingers ontmoet ik de voorzitter van Bunnik/Houten, Martien Sibbel: 'Deze collectie is indertijd aangekocht door de gemeente Bunnik en dus haar eigendom. Het museum wordt beheerd door een Stichting. Hierin hebben nu nog alleen de vereniging Bunnik/Houten en de beheerder van het pannenkoekenrestaurant zitting. Oorspronkelijk was ook de gemeente lid. Deze heeft zich echter, zoals de overheid zich uit vele zaken terugtrekt, om financiële redenen teruggetrokken. Het pand waarin het museum is ondergebracht wordt door de Stichting voor een flink bedrag gehuurd. Die jaarlijkse huur is door de Stichting nog maar net op te brengen. Het bezoekersaantal is nu ook weer niet zo groot dat daarmee voldoende geld binnenkomt. De imkers uit de omgeving hebben het allemaal wel gezien. Daar moeten we het dan ook niet van hebben. Er komen nu nog wel regelmatig imkersverenigingen op bezoek. Maar dat brengt alles bij elkaar toch niet voldoende geld in het laadje. Ja hoor, onze verzameling breidt zich nog steeds uit. Toevallig vandaag nog een oude imker ontmoet die wat materiaal heeft waar hij van af wil. Zo krijgen we wel vaker aanbiedingen. Hoe de toekomst van ons museum er uit zal zien, dat is nu nog niet duidelijk. We werken er hard aan een goede oplossing te vinden om de boel hier toch draaiende te houden.' Met de belofte dat **bijen** op de hoogte gehouden wordt van de ontwikkelingen van het museum gaan we ieder weer onze eigen weg.

Terug in de inmiddels toegenomen drukte in het restaurant. Normaal zijn het pannenkoek-etende gasten die hier de stoelen bezetten. Terwijl buiten een fanfare hartstochtelijk Sinterklaasliedjes blaast ter ere van de aankomst van de Goedheiligman, ga ik op zoek naar 'iets van mijn gading'. Rond de klok van drie uur worden de uitslagen van de twee wedstrijden bekendgemaakt. Door de bezoekers werd de inzending van Arie de Leeuw als beste foto gekozen. Een foto van een flinke zwerm die al een behoorlijk nest had gebouwd. Het door de heer Van Driebergen ingezonden borduurwerk, St. Ambrosius voorstellen, won de eerste prijs bij de zelfontworpen handwerken. De beurs loopt inmiddels naar een onafwendbaar einde. Tijd voor mij om op te stappen. Met als buit enkele 'klassiekers' uit de bijenteeltliteratuur, ik zei toch al dat er voor ieder wel wat te vinden was, en enkele afspraken op zak die kopij voor **bijen** moeten opleveren, laat ik het geroezemoes achter me. Tevreden vertrek ik uit Odijk.

Nieuw jaar, andere aanpak

Niet origineel, de kop boven dit verhaal, maar het geeft wel aan waar we ons aan het begin van het nieuwe jaar mee bezig houden. We willen het anders doen en (liefst) met een schone lei beginnen. Zo ook in de subvereniging Zwolle waar met lede ogen werd aangezien dat het bezoek aan themadagen, jaarvergadering enz. zeer bescheiden bleef. Ze menen een manier te hebben gevonden om bij de imkers meer animo los te maken. Hoe? Een jaar lang kan imkersplezier en -verdriet op foto of dia worden vastgelegd. Het aangeboden materiaal wordt op de eerstvolgende nieuwjaarssoos vertoond en door de aanwezige leden wordt dan de maker van het leukste plaatje tot winnaar uitgeroepen. Prijsje, koffie, bijenpraat en een goede opkomst van de leden, dat is hetgeen het bestuur zich voorstelt. Wellicht komt ook het onderwerp koninginneteelt ter sprake, een lange weg van vallen en opstaan. Lees maar even mee hoe het Tom van Wanum uit Rotterdam verging.

Koninginneteelt voor beginners

Vrees niet! Dit wordt geen verhaal met instructies, tips en meer van dat fraais waardoor je een beter imker kunt worden. Zoals de titel al aangeeft is het een praktijkverhaal koninginneteelt van een imker, namelijk mijzelf.

Na een aantal jaren mezelf voorgehouden te hebben dat ook ik wat aan koninginneteelt moest gaan doen was het dan eindelijk zover. Tijdens onze laatste winterbijeenkomst van het Ambrosiusgilde te Rotterdam bleek Wim Baas bereid om op een zaterdagochtend het een en ander te vertellen over praktische koninginneteelt. De theorie moest je jezelf maar eigen maken, zo was zijn stelling. Groot gelijk! Op die zaterdagochtend zaten we in het gebouwtje op de Immenhof aan de koffie, vier beginnende koninginnetelers en wat mensen van de koninginneteeltclub van het Gilde. Gezellig en overrompend. Pleegvolk, starters, overlarven waren de sleutelwoorden. Dáárom draaide alles! Opvallend was dat ieder lid van die koninginneteeltclub zijn eigen variaties had op de rode draad van de koninginneteelt. Iedereen wilde dat ook graag vertellen en dat maakte het er soms niet duidelijker op. Maar het verhoogde wel de sfeer. Gelukkig had Wim alles op papier gezet zodat je alles thuis nog eens op je gemak kon nalezen en langzaam werd het een beetje duidelijk.

Als eerste werd een pleegvolk aangewezen. Dit

volk moest de bijen leveren voor de starter en de aangeboden larven opvoeden tot raskoninginnen. Nu heb ik een volk dat al twee seizoenen geen honing heeft opgeleverd. Ze halen genoeg om zichzelf te bedruipen en voor de winter hoef ik nauwelijks bij te voeren, maar slingeren, ho maar. Normaal gesproken hoor je zulke volken op te ruimen, zegt men. Dat neem ik me dan ook al twee jaar voor, ware het niet dat het zo'n lief volk is. Er valt nooit een steek, ze bruisen niet uit de kast, zitten netjes stil op de raat en zijn met geen stok aan het zwermen te krijgen. Vooral het feit 'dat ze zo lief zijn' telt zo zwaar bij mijn huisgenoten dat ik overladen wordt met verwijten als ik zwavel en lucifers zelfs maar te voorschijn haal.

Om het idee te hebben dat dit volk ook iets aan het bijenbestand heeft bijgedragen besloot ik het als pleegvolk te nemen. Achteraf bleek dit niet zo'n een beste zet. Het pleegvolk moet op een bepaald moment in zwermstemming zijn en dat is dit volk nooit. Op een zaterdagochtend larfjes halen in Oost-Voorne. Met mijn starter 's ochtends op tijd vertrokken want ik had dit weekend nog meer te doen. Dat kan dus niet. Bij een imker iets doen en dan snel weer weg is niet mogelijk. Koffie, een praatje, koek, een praatje, een andere imker, koffie en nog veel meer praatjes en toen was de halve dag al om. Inmiddels was me uitgelegd dat ik iets fout had gedaan bij het vastmaken van de plastic dopjes. Gelukkig werd me ook verteld hoe ik verder moest werken met deze foute constructie. De volgende avond kon de teeltlat met dopjes en larven in het pleegvolk worden gehangen. Van de negen larven waren er vijf aangenomen. De larfjes lagen in de pap en de celwanden waren opgetrokken. Hoewel ik zelf niets had gedaan voelde ik me een beetje trots. Na tien dagen moesten er om de doppen kooitjes aangebracht worden waarin de moeren konden uitlopen. Collega-imker Cor Visser die ik al regelmatig om raad had gebeld, beloofde die avond langs te komen om zo nodig te helpen. Het grote moment, het raam met de teeltlat uit het pleegvolk gehaald en tellen hoeveel gesloten doppen met koninginnen in wording aanwezig zijn. We waren snel uitgeteld, null!

Alle vijf doppen waren wel opgetrokken rond de larven en normaal gesloten, maar vervolgens aan de zijkant opengebeten en de poppen door de bijen verwijderd. Hoe kan dat nu? Wat er mis is gegaan weet ik niet. Diverse mogelijke oorzaken zijn door evenzoveel imkers geopperd, maar niemand weet het zeker. Ik heb weer een jaar de tijd om mezelf beter

voor te bereiden op de koninginneteelt. Wat ik heb geleerd: koninginneteelt is spannend, verrassend, een nieuwe uitdaging. Je moet volken die geen honing halen en geen koninginnen kunnen opkweken opruimen.

Kalkbroed

Af en toe komt het in de volken voor en als imker voel je je dan een beetje schuldig. Kalkbroed krijgt voornamelijk kans in volkes waar het natuurlijk evenwicht geweld is aangedaan en dat is het geval als afleggers zijn gemaakt die op dezelfde bijenstand blijven staan. Een dergelijk volkje blijft achter met een aantal ramen broed, jonge bijen en koningin. Samen moeten ze er voor zorgen dat de temperatuur en vochtigheidsgraad in het broednest optimaal blijven. Water, nectar en/of stuifmeel wordt er voorlopig niet gehaald. Als de imker daarin niet voorziet dan is het vragen om moeilijkheden en die komen dan ook, vooral als er een aantal dagen volgt met guur 'zomer'weer. Aan de rand van het broednest vindt te veel of langdurig afkoeling plaats en de schimmelziekte kalkbroed krijgt zijn kans. Meestal blijft de aantasting beperkt tot wat broed aan de rand van het broednest en verdwijnt deze na enige tijd als er weer een evenwichtige opbouw van het volk is bereikt. Imkers hebben het wel eens vergeleken met een verkoudheid bij de mens waarbij de eigen fout op een elegante manier wordt weggeschoffeld. Heel anders is echter het ziektepatroon in de Verenigde Staten.

Een onderzoek te Beltsville

Tot begin jaren zestig was kalkbroed daar onbekend. In die periode werd er op het Bijenonderzoeklaboratorium onderzoek gedaan naar de bestrijding van Europees vuilbroed, dat toen algemeen voorkwam in het zuiden van New Jersey, een gebied met cranberrycultuur waar duizenden volken voor de bestuiving werden ingezet. In de loop van het onderzoek werd tevens een toename van kalkbroed vastgesteld dat zich in 1983 tot een algemeen voorkomende ziekte in de bijenvolken van New Jersey had ontwikkeld. Uit onderzoek van monsters zieke bijen uit die regio in de periode 1980 tot 1990 bleek een opvallende afname van het Europees vuilbroed dat begin jaren negentig nog maar nauwelijks in de volken te vinden was. Gedurende die periode bleef kalkbroed voortdurend aanwezig. Op een gegeven moment zocht men verband tussen de afname van het Europees vuilbroed en het constant aanwezig zijn van kalkbroed. Verder onderzoek bracht aan het licht dat schimmel van kalkbroed een stof bevat die de groei

van zowel het Europees- als Amerikaans vuilbroed belemmert. Mark F. Feldlaufer, entomoloog bij het onderzoekcentrum, slaagde erin de stof te isoleren die door de scheikundige William R. Lusby werd geïdentificeerd als linolzuur.

Goed voor hart, bloedvaten en wellicht...

In het laboratorium is vervolgens een uitgebreid testprogramma op gang gekomen naar onder andere de juiste concentratie van kunstmatig toe te dienen linolzuur bij de bestrijding van vuilbroed. Het resultaat was zo hoopgevend dat nu onderzoek plaatsvindt bij zogenaamde produktievolken buiten het laboratorium. Als de gunstige resultaten zich nu herhalen zal octrooi worden aangevraagd.

Conclusie: Er is nog geen effectief medicijn tegen Amerikaans vuilbroed en er zal nog heel wat onderzoek moeten plaatsvinden voordat er eventueel iets wordt ontwikkeld op grond van het bovenstaande. Tot die tijd kunnen we bij het aanwezig zijn van kalkbroed in de volken een wat minder schuldbewuste houding aannemen. Wat mij betreft is 1995 met een goed perspectief van start gegaan.

Het weer in januari

Over de periode 1961/1990 geldt als een normaal landelijk gemiddelde 44 uren zon, 62 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 4,5°C.

Januari-maanden					
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag (mm)	Max.temp. (°C)	
1990	somber	(28)	vrij droog (52)	zeer zacht	(7,4)
1991	z.zonnig	(82)	normaal	zacht	(5,6)
1992	normaal		droog (34)	vrij zacht	
1993	normaal		normaal	zeer zacht	(8,2)
1994	normaal		zeer nat (98)	zeer zacht	(7,4)

Geraadpleegd

- Breugel, C.H. van. Van de voorzitter. Het vlieggat 21(01): 3 (1994). Bijenteeltvereniging Zwolle.
- Wanum, Tom van. Koninginneteelt voor een beginner. Raat voor imkers 17(01): 18 (1994) Ambrosiusgilde Rotterdam.
- Shimanuki, Dr. H. Bee Fungus Leads to New Control for Foulbrood Disease. American Bee Journal 133(10): 701 (1993).

Bestraling

Gamma-stralen worden gebruikt om allerlei producten te steriliseren. Het is een diep doordringende straling, die echter in de bestraalde producten geen radio-activiteit kan veroorzaken. Levende cellen gaan dood door bestraling met gammastralen omdat deze het DNA in de cel kapot maakt.

Bacteriën leggen het loodje als ze worden bestraald. Dit is al tachtig jaar bekend, maar pas sinds de laatste wereldoorlog wordt de bestraling met gammastralen van Kobalt 60 meer algemeen toegepast. Gammastraling wordt veel gebruikt om medische benodigdheden, zoals scalpels, handschoenen en laboratorium-materialen, te steriliseren. Enzymen, vaccins en andere medicijnen die niet tegen verhitting kunnen, worden zo gesteriliseerd. Ook voedsel wordt wel bestraald, zonder dat dit enig gevaar oplevert voor de consument. Ook bijenmaterialen worden wel gesteriliseerd met gamma-stralen. Het voordeel is dat bestraling geen resten achterlaat, ook geen radio-actieve. Tijdens de bestraling stijgt de temperatuur ongeveer 3°C, maar daar kunnen kasten en raten tegen. Bijengereedschap, raten en kasten kunnen na de bestraling onmiddellijk weer worden gebruikt.

Tot nu toe wordt deze bestraling alleen in Australië toegepast om materiaal te steriliseren na besmetting met Amerikaans vuilbroed. Ook honing kan vrij worden gemaakt van sporen van Amerikaans vuilbroed. In de Australische staat New South Wales betaalt zelfs de overheid de kosten van de bestraling. Die bedragen voor een eenheid van drie bakken met ramen \$A 20 (ongeveer f26,-), de imker moet het vervoer van de bakken betalen.

Door de bestraling worden ook de sporen van andere ziekten gedood, zoals nosema en eitjes van de wasmot. Voor het vernietigen van sporen van Europees vuilbroed moet echter sterker bestraald worden. Bestraling van honing geeft als neveneffect een daling van het HMF-gehalte, waardoor een kwalitatief betere honing ontstaat. Kleur en smaak veranderen niet, alleen vormt zich soms wat schuim op de honing of wordt de honing wat troebel.

Helaas kan bestraling van bijenmateriaal nog lang niet overal worden uitgevoerd omdat grote bestralings'fabrieken' ontbreken in de meeste landen, en bestraling tot nu toe nog niet goedkoper is dan verbranden.

Bee World 1994(3)

Borrel en bijen

De meesten van ons drinken wel eens een borrel en we weten allemaal dat de uitwerking van één of twee drankjes wel wat anders is dan die van een stuk of twaalf. Bijen reageren ook anders op een kleine dosis koninginfeeromoon dan op een grote dosis.

Als werksters de koningin verzorgen, pikken ze wat op van haar feromoon (signaalstof). Ook als ze over de raat lopen waar de koningin net wat feromoon heeft gedeponed, nemen ze er wat van mee. Deze werksters of boodschappers verspreiden het feromoon weer verder door de kast en zorgen er voor dat het volk zich 'moergoed' voelt. Een werkster die een druppel sterk verdund koninginfeeromoon op zich krijgt, fungeert ook als boodschapper. Als er te veel feromoon op de werkster komt, dan gaan de andere bijen haar inballen, alsof ze een vreemde koningin is. En een echt grote hoeveelheid feromoon, honderd tot duizend maal de hoeveelheid die op een gewone koningin zit, geeft een nog groter effect. Nu wordt niet alleen die arme werkster ingebald, maar zelfs de werksters die haar het eerst bereikten. Dan zie je een grote bal met kleine ballen er om heen. Zet je een werkster met feromoon bij een net uitgekomen koningin, dan valt de koningin de werkster aan of het een rivaal is. Zo zie je dat koninginfeeromoon werkt als een borrel. Bij een lage hoeveelheid reageren de bijen vrolijk, bij veel feromoon worden ze agressief en uitgesproken vervelend; feromoon maakt meer kapot dan je lief is!

Deze proeven geven ons informatie over het in de praktijk gebruiken van koninginfeeromoon. We weten nu dat als we feromoon in een volk brengen, dit heel langzaam moet gebeuren. Als je een gewas aantrekkelijk voor bijen wilt maken, moet je het besproeien met een zeer verdunde feromoonoplossing. Meer is niet altijd beter. Over dit onderzoek stond een stukje in 'Beekeeping' van de imkers uit het Engelse graafschap Devon. Zij haalden het uit 'Beescene', een tijdschrift uit Canada, en het onderzoek was van Mark Winston.

Beekeeping 1994(9)

Sluipwesp

Melittobia acasta, een klein sluipwespje, parasiteert op bijen, wespen en zelfs op vliegen. Zij wordt door sommige onderzoekers ook genoemd als een parasiet van de honingbij. Vooral bij gekweekte hommelskolonies kan ze grote schade aanrichten.

De mannetjes en vrouwtjes verschillen erg van uiterlijk. Het mannetje heeft grote, brede antennen, die ze gebruiken bij de paring om het wijfje te grijpen. Ze hebben kleine vleugels die ze bijna niet gebruiken. Ze kunnen geen voedsel opnemen en ook slecht zien, ze hebben in plaats van samengestelde ogen twee puntogen. De wijfjes zijn 'normalere' sluipwespen, ze hebben gewone antennen, samengestelde ogen en goed ontwikkelde vleugels. En ze kunnen 400-600 nakomelingen produceren, wat voor een sluipwespje van zo'n 2 mm toch een prestatie is. Het bevruchte wijfje dringt vóór de verpoping van een hommellarve in de cel of ze bijt na de verpoping een gaatje in het celdeksel en komt zo binnen. Ze doorpikt de gastheer met haar legboor en verlamt hem vermoedelijk. Ook zuigt ze aan de larve. Gedurende de drie maanden van haar leven blijft ze in de pop van haar gastheer en zet honderden eitjes af. Hiervan bestaat maar 5% uit mannetjes, de rest zijn wijfjes. De mannetjes vechten met elkaar tot er één overblijft, die zijn zusters bevrucht in de pop. De jonge wijfjes verlaten de pop en dringen een buurcel binnen of vliegen weg op zoek naar een andere gastheer. In een klimaatkamer vliegen de wespjes niet maar springen over de grond met kleine sprongetjes. Omdat er zo veel sluipwespeitjes worden gelegd, gaat zelfs de pop van een hommelaar helemaal aan en is ook weer een gevaar voor de rest van het hommelsbroed. Een onbevrucht wijfje kan slechts enkele eitjes leggen, waaruit alleen mannetjes komen. Deze paren onmiddellijk met hun moeder, waarna deze vrolijk doorgaat met eitjes leggen.

Bestrijding in hommelswekerijen kan gebeuren door het plaatsen van een val. Volwassen wespjes springen onmiddellijk naar het licht. Een ultraviolette lamp met daaronder een schaal met water werkt goed als val. De wespjes komen in het water terecht en als daar wat afwasmiddel aan toe is gevoegd dringt het water gemakkelijk in hun tracheeën. Ze verdrinken dan snel. Ook met chemische middelen worden de wespjes en hun larven bestreden.

Dit is een summier samenvatting van een zeer interessant artikel van L. de Wael, M. de Greef en O. van Laere gepubliceerd in het

Maandblad van de Vlaamse Imkersbond 1994(9)

Mobiele tentoonstelling

De Provinciale Bibliotheek Centrale Zuid-Holland verzorgt komend jaar wederom de mobiele tentoonstelling 'Een bij hoort er bij'. Deze tentoonstelling staat, in de genoemde maand opgesteld in de bibliotheek van de betreffende plaats. Voor meer informatie: PCB Zuid-Holland, Postbus 26, 3100 AA Schiedam, 010-4279595, fax: 010-4279560.

Maand	Plaats
Februari	Zoetermeer Segwaert
Juni	Oltgensplaat
Juli	Papendrecht
Augustus	Papendrecht
September	Oud-Beijerland

Gewasbescherming

In de maanden augustus en september van dit jaar is er in Beek en Donk en Boerdonk bij elf imkers een dusdanige spuitschade opgetreden dat ongeveer vijftig volken zijn omgekomen. Een reden voor de imkervereniging Boekel e.o. om op 9 januari 1995 een voorlichtingsavond te organiseren over de 'Relatie tussen gewasbeschermingsmiddelen en de insektenwereld'.

Op deze avond zullen een aantal personen het woord voeren:

- C. Havermans, coördinator spuitschade van de Bond van Bijenhouders NCB,
- P. Oomen, Plantenziektkundige Dienst,
- S.J. de Jong, vertegenwoordiger van een fabrikant van gewasbeschermingsmiddelen,
- M. Banken, loonspuiters en lid van de vereniging Boekel e.o.

Voor deze avond worden imkers, hoveniers, boomkwekers, loonspuiters en agrariërs uitgenodigd om met elkaar na te gaan hoe in de toekomst spuitschade voorkomen kan worden.

Deze bijeenkomst wordt gehouden in café-zaal 't Huukske', Kapelstraat 7 te Beek en Donk, aanvang 20.00 uur. Inl. 04923-61609.

Vanaf de zijlijn (1)

(Reactie op artikel 'Vanaf de zijlijn', van Ko Zoet, november 1994)

Ik ben inderdaad geschrokken van de inhoud van **bijen** van september. Verbaasd en verwonderd was ik echter niet, zoiets moest vroeg of laat gebeuren. De heer Ko Zoet vraagt zich af of door het voortdurend selecteren op bepaalde eigenschappen wezenlijke levensfactoren in het slop zijn geraakt. Ik meen dat het niet moeilijk is daarop te antwoorden. Voor alle duidelijkheid, ik ben zelf lid van BBV, maak deel uit van een Buckfast werkgroep en imker gedeeltelijk met Buckfast. Verder heb ik de grootste bewondering voor Broeder Adam als imker. Dit houdt echter niet in dat ik het met alle verklaringen en meningen, zowel van Broeder Adam als van andere telers, eens ben. Ik ben van mening dat al te gemakkelijk gezegd wordt 'Wij hebben die of die eigenschap toegevoegd' waar het integendeel in de meeste gevallen gaat om een weggekweekte eigenschap. Ik geef een paar voorbeelden:

Een kweker vertelde me: 'Ik heb in die stam een grote zachtaardigheid ingevoegd.' Volgens mij is dat niet juist. Hij heeft de agressiviteit eruit gekweekt. Voor de imker een goede zaak maar voor het bijenvolk een verarming. Het bijenvolk heeft de agressiviteit nodig om zich tegen rovers te verdedigen.

In bepaalde stammen is zogezegd de eigenschap om onder alle omstandigheden te blijven doorbroeden ingekweekt. Ook dat is onjuist. Die stammen hebben het vermogen verloren om te reageren op veranderde omstandigheden. Dit 'kan' voor de imker een winstpunt zijn(?). Voor het bijenvolk in de natuur zou het de ondergang betekenen. Ik kan zo nog een tijdje doorgaan. U vraagt zich echter waarschijnlijk af wat dit nu met AVB te maken heeft. Mogelijk niets. Ik heb hier echter een uitspraak van Broeder Adam voor me liggen en hij zegt: 'De neiging van de bijen om de binnenkant van de woningen met een laag propolis te bedekken is één van de meest vervelende trekken van de honingbij. Deze 'compleet overbodige' bezigheid van de bijen in een moderne kast bemoeilijkt het werk van de imker.' Hij heeft dus deze neiging uitgekweekt en dat kan voor de imkers aangenaam overkomen. Ik geloof echter niet dat de bijen propoliseren uit verveling of als vrijetijdsbesteding. We weten allemaal dat propolis een bacterie-dodende werking heeft. Dus... ik heb zelf o.a. ook caucasicavolken die zelfs de raten met propolis besmeren. Aangenaam is anders. Maar ik denk wel dat ziektekiemen minder kans

hebben. Om het kort te maken, ik wil alleen maar zeggen dat, als we alleen maar oog hebben voor productie, we terecht zullen komen waar de veekwekers staan met o.a. de varkenspest, de pseudo-vogelpest, e.a. Daarom pleit ik voor het behoud van de natuurlijke rassen zodat we altijd daarop kunnen terugvallen.

Marcel Arnst, Essen België

Vanaf de zijlijn (2)

In het novembernummer van **bijen** begint Ko Zoet zijn bijdrage als volgt: 'Waarschijnlijk bent u net zo geschrokken van de inhoud van **bijen** van september als ik'. Welnu, het bestuur van Buckfast Belangen Verenigd is zich ongelukkig geschrokken van de inhoud van dit artikel van Ko Zoet.

De heer Zoet permitteert zich als 'toeschouwer aan de zijlijn' op uiterst onwetenschappelijke wijze tendentieuze negatieve constatering te doen ten aanzien van Buckfastbijen. Hij constateert: 'alles wijst er op dat AVB op de een of andere manier samenhangt met de Buckfastbij'.

Welnu, het bestuur van Buckfast Belangen Verenigd constateert dat dit artikel wijst op het ontbreken van kennis van zaken bij de heer Zoet en een ongefundeerde mening over de samenhang van AVB en Buckfastbijen. Enkele voorbeelden: Carnicateelt zou al veertig jaar gemeengoed zijn zonder dat er ooit Amerikaans vuilbroed is geconstateerd. Als de heer Zoet naast zijn schrijverij ook zou hebben gelezen, had hij kunnen weten dat een aantal jaren geleden in Limburg AVB geconstateerd is bij Carnicabijen. Dat heeft overigens niets met het Carnicaravandoen. AVB komt voor bij alle rassen. Ook bij Buckfast.

Letterlijk schrijft de heer Zoet: 'Als het uitvliegen van de Buckfastbij in de winter een eigenschap van het ras blijkt te zijn ...'. Dat 'blijken' leidt bij de heer Zoet automatisch tot de conclusie van onaangepast gedrag bij de heersende klimaatomstandigheden. Wij willen er graag op wijzen dat deze conclusie van de heer Zoet gebaseerd blijkt op één ervaring van één imker, die over zijn beginnerservaringen met Buckfastbijen verhaalt in het blad van de Leidse imkersvereniging. Een volledig onjuiste conclusie die absoluut niet strookt met de praktijkervaringen van Buckfastimkers. Hier is sprake van een incident.

Onze complimenten voor de heer Zoet voor zijn taalgrapje als hij in één zin spreekt over het feit dat hij zich op 'glad ijs' begeeft als hij het heeft over 'mid-winter-uitvluchten'. Hij vraagt zich hier echter af of

doorselecteren op haaldrift de oorzaak is van de mid-winter-uitvluchten. Wij nodigen de heer Zoet uit kennis te komen nemen van de wijze waarop de Buckfastbijen bij onze licentienemers geteeld worden. Dan zal hem duidelijk worden dat er meer selectiecriteria zijn. Is het niet één van de licentienemers van Buckfast Belangen Verenigd die in Nederland de promotor is van de pintest?

Amerikaans vuilbroed is geen nieuwe plaag en zij trof in het verleden alle soorten bijen. In Duitsland heeft men nu al zo'n 500 besmettingshaarden gevonden en worden alle bijenrassen getroffen. Met het toenemen van de besmetting in Nederland zal blijken dat AVB zich van grenzen en rassen niets aantrekt en dat elk ras besmet wordt. Net als in het verleden. Duidelijk moet worden waar de bronnen liggen, zodat verdere verspreiding zoveel als mogelijk tegengegaan kan worden. Met beschuldigende en belerende vingertjes van de heer Zoet naar een bepaald ras en haar ondeugende imkers die uit het buitenland materiaal importeren, wordt de drempel voor aangifte van AVB alleen maar verhoogd. Door zijn gesprekken met imkers zou de heer Zoet overigens toch moeten weten dat import van koninginnen van alle tijden en alle rassen is.

Het bestuur van Buckfast Belangen Verenigd vraagt zich af wat de heer Zoet en de redactie van *bijen* beweegt om zo'n artikel te plaatsen. Het is geen bijdrage aan het verzoek van de VBBN om het hoofd koel te houden en zelfs in tegenspraak met de eerste alinea van het artikel van de heer Zoet zelf, waarin hij stelt dat we met beschuldigende vingertjes niets opschieten. Het kwaad is echter geschied. Het is geschreven en het staat gedrukt. Men noemt geen koe bont of er is wel een vlekje aan. Toch? Heer Zoet, bedankt voor uw bijdrage aan het creëren van controverse tussen hobbyisten. Een prima bijdrage aan de bestrijding van Amerikaans vuilbroed!

Allan Reeder, namens het bestuur van Buckfast Belangen Verenigd.

Water

In 'Snippers', *bijen* 3/12: 304 (1994) onder het kopje 'Water' lees ik 'de eerste twee tot drie dagen wordt de larve gevoed door voedsterbijen met voer uit hun kopklieren. Wat ze de rest van hun larvestadium krijgen is niet zo bekend, waarschijnlijk een mengsel van verdunde honing, ...'(1)

Waarom honing? Honing levert alleen maar energie

en een larve heeft geen of weinig energie nodig, niet voor arbeid en niet voor warmte.(2)

M. Arnst, Essen België

Van de redactie

Om helderheid in de discussie over het larvale voedsel te brengen, het volgende:

(1) Het voedsel van jonge werkster- en darrelarven bevat ongeveer evenveel water, suikers (12-20 %) en eiwitten (40-65 %). Deze samenstelling verandert wanneer de werkster- en darrelarven respectievelijk 84 en 108 uren oud zijn; dan neemt het suikergehalte sterk toe en het water- en eiwitgehalte neemt sterk af.

In de koninginnegelei blijft het suiker- (20-22%) en eiwitgehalte (40-45 %) vrijwel constant; het watergehalte stijgt eerst van 50 naar 65 % en neemt dan weer af, maar blijft steeds onder dat van het werkster- en darrelarven voedsel.

In jonge werkster- en darrelarven (tot de leeftijd van 48 uren) bestaan de suikers in hoofdzaak uit glucose en later uit fructose. Koninginnegelei bevat steeds meer glucose dan fructose.

Het larvale voedsel is afkomstig uit de voedersapklieren, de mandibulaire klieren en na het omslagpunt bij werkster- en darrelarven ook uit de krop. Het eiwit is afkomstig uit de voedersapklieren en niet uit stuifmeel dat zich in het larvenvoedsel kan bevinden, zoals vaak wordt gedacht. Koninginnegelei bevat geen stuifmeel, het voedsel van de werksterlarve een verdwaalde korrel en dat van de darrelarve iets meer.

(2) Larven hebben wel degelijk suikers (energie) nodig voor het opbouwen en ombouwen van hun lichaam. Meer details kunt u lezen in:

• Brouwers, E.V.M. (1984) Glucose/fructose ratio in the food of honeybee larvae during caste differentiation. *Journal of Apicultural Research* 23: 94-101.

• Brouwers, E.V.M., Ebert, R. en Beetsma, J. (1987) Behavioural and physiological aspects of nurse bees in relation to the composition of larval food during caste differentiation in the honeybee. *Journal of Apicultural Research* 26: 11-23.

Texel: varroamijtvrije gemeente

Uit verschillende steekproeven bij Texelse imkers in 1994 blijkt de varroamijt niet te zijn aangetroffen. Door het ontbreken van deze voor de imkerij schadelijke parasiet kan men op Texel nog onbezorgd imkeren.

Het ontbreken van de varroamijt is te danken aan het vervoersverbod van en naar het eiland. Niet alleen in- en uitvoer van volken, maar ook van kastmaterialen e.d. is niet toegestaan. Dit is vastgelegd in een plaatselijke politie-verordening.

Door het varroamijt-vrije 'reservaat' lijken Texelse bijen (ook mogelijk door aanpassingen aan de altijd harde wind) zich te ontwikkelen tot sterke bijen. Het aantal ingewinterde volken ligt op dit moment rond de 200. Texelse honing – voornamelijk lamsoor-, phacelia- en duinhoning – is dan ook echt natuurzuiver te noemen. De door de Texelse imkers geproduceerde schone was wordt bij de bijenstand van het Maartenshuis bij De Koog verwerkt tot kaarsen en kunstraat. De kunstraat wordt voor de eigen imkers vervaardigd.

Het handhaven van deze varroamijt-vrije populatie is van belang voor met name de studie van de Nederlandse bij in het algemeen. Vergelijkingen tussen de ontwikkeling van besmette en onbesmette volken blijven dan altijd mogelijk. Duidelijk moet zijn dat het handhaven van eerdergenoemd vervoersverbod een vereiste moet zijn. Binnen de Texelse subvereniging heeft men beslist, dat alle kasten voorzien moeten zijn van naam en adres, zodat controle altijd mogelijk blijft. Ook de politie en de TESO (de maatschappij die de veerdiensten verzorgt) worden door de vereniging steeds herinnerd aan de voor de Texelse imkerij belangrijke politieverordening.

Namens bestuur VBBN subvereniging Texel,

Peter van Vliet en Dick Schermer.

Koninginneteeltdag '95

De Koninginneteeltdag zal dit jaar plaatsvinden op 21 januari 1995. Zoals ook in voorafgaande jaren, kunnen wij dit jaar weer beschikken over de collegezaal van de vakgroep Entomologie van de Landbouw Universiteit Wageningen, Binnenhaven 7 te Wageningen.

Het programma begint om 10.00 uur, ontvangst met koffie vanaf 09.30 uur.

Wij streven ernaar om om 15.30 te stoppen.

U wordt verzocht zelf een lunchpakket mee te brengen. Per persoon wordt een bijdrage van f10,- gevraagd.

Hoe te bereiken?

De Binnenhaven bereikt men door op het kruispunt Mansholtlaan/Grintweg (links café/restaurant De Keijser) niet richting Bijenhuis te gaan, maar de rondweg de andere kant uit te kiezen. Deze maakt na 1,5 km een vrij scherpe bocht naar links, waarna aan de rechterzijde een ventweg begint. Deze ventweg volgt u tot voorbij de grote stenen beker, waarna u rechtsaf gaat richting hoofdingang. Bus 83 vertrekt acht minuten voor het hele en het halve uur vanaf het NS-station Ede/Wageningen. Deze bus brengt u naar de bushalte vrijwel voor het gebouw. U kunt natuurlijk ook een treintaxi nemen.

Sprekers

- H. Dijkema: Verspreiden van teeltmateriaal rekening houdend met de aanwezigheid van Amerikaans vuilbroed in Nederland
- J. Trip: Gestandaardiseerde bevruchtungskastjes onder AVB omstandigheden
- J. Dommerholt: Het in stand houden van teeltlijnen en stammen
- H.H. Töben: Het beheer van een landbevruchtungsstation.

Oorzaak bijensterfte gevonden

C. Havermans

Eind maart constateerde men in Zundert en Rijsbergen bij een tiental imkers een grote bijensterfte. Na maandenlang onderzoek en speurwerk, en mede door een goede samenwerking van imkers, de Algemene Inspectie Dienst (AID), de Ambrosius-hoeve en de Bond van bijenhouders van de NCB heeft men de schuldigen kunnen achterhalen. Door de AID van het Ministerie van Landbouw is aan de fabrikant van het landbouwbestrijdingsmiddel 'Condor' en de kweker die het middel gebruikte bij de teelt van skimmia's een proces-verbaal uitgedeeld.

De materiële schade, dode bijen en ramen met voedsel die vergiftigd waren en vernietigd moesten worden, is zeer hoog. Ruim honderd volken stierven.

Uit het onderzoek van de AID en TNO kwam vast te staan dat er een hoog gehalte aan Parathion-methyl in het stuifmeel in de bijenkasten aanwezig was. De taak van de onderzoekers van de Ambrosius-hoeve was om te bepalen wat voor stuifmeel het was. Uit dit onderzoek kwam vast te staan dat het om wilg of skimmia ging, beide kwamen in de kasten voor. De hoofdschuldige was moeilijk te vinden. Het skimmia-stuifmeel was de veroorzaker.

Intussen had de AID niet stil gezeten en had al wat bloemen verzameld bij kwekers in de buurt van de bijenstanden waar sterfte was opgetreden. Nu vast stond dat de veroorzaker bij een skimmiateler gezocht moest worden, kon men verder met het onderzoek. Dit liep positief uit en de dader werd gevonden. Na een gesprek met de kweker en een test met het middel 'Condor' uit de bestrijdingsmiddelenkast bij de kweker had men zekerheid.

Volgens AID-voorlichter R. Scholten heeft de boomkweker uit Rijsbergen het middel 'Condor' in strijd met de wettelijke gebruiksvoorschriften toegepast. De kweker heeft het middel in de skimmia-container teelt in de kas gebruikt. Volgens de kweker na telefonisch overleg met de vertegenwoordiger van het middel.

Gebruik van 'Condor'

Het middel heeft een veiligheidstermijn van drie weken. Het mag toegepast worden in de buitenteelt op niet-bloeiende gewassen tegen insecten. Het middel mag in het najaar in de grond (grasland) tegen emelten en andere bodeminsecten gebruikt worden. De kweker heeft in januari zijn skimmia gespoten met

het middel, met een zwaardere dosering dan op het etiket staat en daarna met water ingespoeld. Tegen de verwachting in bleek het middel na tien weken (31 maart) nog niet te zijn uitgewerkt. Op 31 maart, een zeer mooie dag, vlogen de bijen in grote aantallen op de skimmia. De teler had de laatste jaren geen bijen bij zijn skimmia's laten zetten omdat er genoeg imkers in de buurt wonen. Overdag gaan de kassen open en kunnen de bijen ongestoord de kas in- en uitvliegen. Toen er sprake was van bijensterfte en de coördinaten getrokken waren, had de betreffende kweker al een bang vermoeden (dat zei hij in een gesprek met de voorzitters van de beide imkers-organisaties) na de bekendmaking. De schade is intussen door de verzekering uitbetaald.

Er komt een bijeenkomst van de AID, de fabrikant, de Ambrosius-hoeve, en de Planteziektenkundige Dienst in Wageningen om ervaringen uit te wisselen en zo te proberen dit soort rampen te voorkomen.

Het staat vast dat het middel volgens het etiket niet gebruikt mag worden in de binnenteelt, op bloeiende gewassen en in de grond in het voorjaar.

Het blijft een raadsel hoe de werkzame stof na zo'n lange tijd nog niet afgebroken was. Volgens de fabrikant AgrEvo draagt zij geen verantwoordelijkheid bij een onjuiste toepassing van een middel. Het middel is gebruikt in strijd met wat er op het etiket staat.

Volgens de heer R. Scholten (AID) zal de rechter moeten uitmaken wie verantwoordelijk is voor de schade die de imkers in Zundert en Rijsbergen hebben geleden. In het voorjaar zal moeten blijken wat de werkelijke schade is. De aardbeientelers zullen in het voorjaar weer bijenvolken voor hun teelt nodig hebben. De imkers zullen met nieuwe volken moeten beginnen, na jaren selectiewerk zijn hun eigen volken weg.

En deze schade is niet te verhalen.

(vervolg op artikel in bijen 3(6): 176-177 (1994))

De groene omgeving van Arie Koster

Catherine Reker

Tijdens de feestelijke oprichtingsvergadering van de Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners (VHG) op 1 november j.l., werd het pas-verschenen boek van Arie Koster: 'De groene omgeving. Een bijdrage aan een gezonde samenleving' gepresenteerd. De uitgave van dit boek is mogelijk gemaakt door de Landelijke Vereniging Gemeentelijke Geneeskundige Diensten (GGD) en het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek. De VHG is ontstaan uit een fusie van de Kring Tuin- en Landschapsvoorziening en de Nederlandse Hoveniers en Groenvoorzieners. Deze organisatie richt haar aandacht constant op 'het groen in de samenleving'. Vanwege de verstedelijking van ons land komt de natuur steeds meer onder druk te staan, terwijl de behoefte aan de natuur steeds groter wordt vanwege de heilzame werking die daar van uit gaat. Om deze reden heeft de GGD aan het tot stand komen van dit boek meegewerkt en het voorwoord verzorgd. Tijdens deze bijeenkomst lieten diverse sprekers zich enthousiast uit over het nieuwe werk van Arie Koster. Prof. P. Zonderwijk hield in dit kader een warm pleidooi voor de flora ten behoeve van bestuivende insecten. Hij vertelde ook dat Koster de materie vanuit alle facetten kende: hij is begonnen als hovenier, was

werkzaam in het welzijnswerk en heeft daarna de studie in de biologie afgerond. Drs. P. Dordregter, directeur van de Sector Ordening van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), ging in op het belang van Koster's werk voor de gemeenten: weilanden en boereweggetjes moeten weer opgenomen worden in het natuurbeheer. Kinderen moeten weer zelfgeplukte veldboeketjes mee naar huis kunnen nemen. Bermen en oevers moeten weer vol staan met verrassingen en weilanden moeten er weer vaker uitzien als kleurige tapijten.

Ook de heer T. Koek, voorzitter van de Koninklijke Maatschappij voor Tuin- en plantkunde, wees op het grote belang van het verschijnen van dit boek. De heer E. van Ginkel, voorzitter van de VHG, opperde het idee om banen te scheppen voor het onderhoud van 'het bonte groen', en hiervoor werklozen op te leiden. Het is een schitterend uitgevoerd boek waarvoor niet alleen Arie Koster maar ook de uitgever, Martin Fonteyn, voor gehuldigd werd.

Koster heeft de onderwerpen kort en bondig beschreven. Veel aandacht is geschonken aan bijen, imkers en problemen betreffende de dracht. Het is een prachtig boek om door te bladeren, een ideeënboek voorzien van vele foto's van de auteur. Het is een werkboek voor hen die zich bezighouden met de aanleg en onderhoud van tuinen, openbaar groen, bedrijfs- en sportterreinen en natuur- en recreatiegebieden.

De Nederlandse commissie van de Raad van Europa, die de Europese literatuur beoordeelt, heeft het boek van Arie Koster uigeroepen tot 'Het boek van het Europees Natuurbeschermingsjaar 1995'.

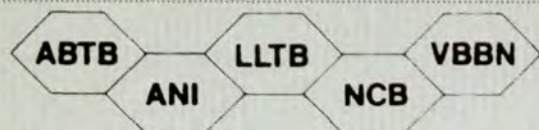
'De groene omgeving', een bijdrage aan een gezonde samenleving (ISBN 90 60 97377 1) van de auteur Arie Koster is uitgegeven door Schuyt en Co te Haarlem.

bijen
OFFICIËLE MEDEDELING

Bestuivingsregeling 1995

Ook voor 1995 zijn door de Contactcommissie Tuinbouw/Bijenteelt, bestaande uit vertegenwoordigers van de Hoofdafdeling Tuinbouw en de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap, 'Algemene Voorwaarden van Akker- en Tuinbouwgewassen' vastgesteld. U kunt de bestuivingsregeling 1995 aanvragen bij uw organisatie, de adressen staan vermeld achterin **bijen**.

Uit de Bedrijfsraad

J. Beekman

Het bestuur van de Bedrijfsraad vergaderde op 7 november j.l. De volgende punten kwamen aan de orde:

- Allereerst een persoonlijk woord van de voorzitter, dhr. D. Vunderink, gericht aan de leden van de Bedrijfsraad. De samenwerking tussen de imkersorganisaties is op vele punten zeer goed te noemen, zodat een fusie tussen deze organisaties niet noodzakelijk is. Toch is bij hem een zekere verontrusting ontstaan die hij als volgt verwoordde: Bespreken van zaken door en met de vijf organisaties en dan centraal roept vragen op over deze verdeeldheid bij derden. Er is ook een andere financiële situatie ontstaan. De overheid treedt terug en de Bedrijfsraad zal bij de imkers moeten aankloppen om e.e.a. draaiende te houden. Volgens de voorzitter bestaat er ook een contributie-concurrentie tussen de verschillende organisaties. Door de leden Bedrijfsraad is gezegd dat er geen leden-concurrentie wordt beoogd. De Bedrijfsraad is ook te weinig bekend bij de imkers, hier moet wat meer aandacht aan besteed worden.

- Spuitschade Rijsbergen/Zundert: De veroorzaker is achterhaald en de schade is aan de imkers vergoed.
- Regelen vergaderingen met redactie **bijen** en besturen van de vier organisaties (ABTB, LLTB, NCB en VBBN) door de secretaris.
- Verlenging toelating mierzuur, gelet op de afname door de imkers, die minimaal is, hebben de besturen besloten om de financiële bijdrage voor de toelating te stoppen.
- f 3.250 is ontvangen van het Landbouwschap als bijdrage in de kosten van de honingfolder.
- Door het Ministerie van Landbouw is ± 15 jaar geleden een aantal microscopen ter beschikking gesteld van de imkerij. De apparaten zijn zoek! Dat is een ergerlijke zaak. Wie kan de secretaris van de Bedrijfsraad op het spoor zetten dat leidt naar deze apparaten? Telefoon secretaris 013-378582 of 04920-14106.
- De brief van de hoofdredacteur **bijen**, dhr. J. Beetsma, gericht aan de Bedrijfsraad om te reageren op artikelen in **bijen** geschreven door de heren Charpentier en Vogels, handelend over één imkersorganisatie, is verwezen naar de overlegvergadering redactie **bijen** en de besturen van de vier organisaties.
- Overzicht van betaling aan het Landbouwschap (LBS), afdracht imkers t.b.v. de Ambrosiushoeve is besproken.
- Medefinanciering en toekomstvisie Ambrosiushoeve zijn aan de orde geweest, evenzo het concept proevenplan 1995. De leden van de Bedrijfsraad zijn akkoord gegaan met een financiële bijdrage voor het jaar 1995 ten laste van het vermogen Bedrijfsraad. Het proevenplan 1995 is op enkele kleine zaken aangepast en akkoord bevonden.
- Amerikaans vuilbroed: Voorstellen en suggesties van diverse werkgroepen en commissies komen bij de Bedrijfsraad binnen en zullen op 22 november a.s. met de belanghebbende overheid en imkersorganisaties

- besproken worden. De beslissing wat te doen wordt op 7 januari a.s. door de Bedrijfsraad genomen. Dit is ook van toepassing op het grensoverschrijdend bijenverkeer.
- Tarieven imkerscursussen is verwezen naar de overlegvergadering LBS afdeling Bijenteelt en de Bedrijfsraad.
- Teveel activiteiten in bijenland op dezelfde data. De secretaris zal een centrale agenda aanleggen om e.e.a. te coördineren.
- Hoe de niet-gebonden imkers in het vizier te krijgen? Als suggestie is geopperd om dit de plaatselijke verenigingen te laten doen. E.e.a. wordt nog binnen de organisatiebesturen besproken.

N.B.: De Bedrijfsraad bij de imkers niet bekend? Lees dan het bovenstaande!

Vergadering afdeling Bijenteelt

J. Beekman

Het bestuur van de Bedrijfsraad vergaderde op 7-11-1994 met de secretaris Ir. Kuypers van het Landbouwschap afdeling Bijenteelt. Het secretariaat wordt gevoerd door het LBS, de voorzitter was dhr. D. Vunderink.

De volgende zaken stonden op de agenda:

- Verslag van de 71e vergadering d.d. 13 juni 1994, goedgekeurd.
- Vergaderschema 1995, het voorstel is aangenomen.
- Overleg spuitschade met de PD en AID op 9 dec. a.s.
- Vanuit de COPA is bij de Europese Commissie gevraagd om steunmaatregelen voor de Bijenteelt. Een commissievoorstel zal door het Europese Parlement behandeld worden.
- Directeurswisseling honingzemerij 'Het Zuiden' BV: Dhr. A. van de Wildenberg wordt opgevolgd door dhr. H. van Laarhoven.
- Uitgaven diagnostisch onderzoek in een overzicht van het LBS is te lezen, dat gemiddeld per jaar f1.600,- is uitgegeven voor diagnostisch onderzoek t.b.v. de bijenhouderij. Deze kosten zullen in het vervolg (1995) door de imkers zelf betaald moeten worden.
- Toekomst, financiering en concept 'Proevenplan 1995 Ambrosiushoeve' zijn besproken. Evenzo de begroting 1995 (zie verslag Bedrijfsraad).
- Amerikaans vuilbroed. De prognose voor 1995 is dat er weer problemen te verwachten zijn. Voor verdere afspraken zie verslag Bedrijfsraad.
- Bestuivingsregeling 1995: Op enkele punten is een prijsaanpassing overeengekomen.
- Onderwijszaken, de cursustarieven 1994/1995 zijn bekend. De tarieven zijn volgens de leden Bedrijfsraad te hoog. De afd. Bijenteelt van het LBS zal zich verder beraden en in overleg treden met de onderwijscommissie LBS.

ARATRO

abtb

Uit het Hoofdbestuur

Met een korte nabeschuiving over activiteiten van de afgelopen zomer opende voorzitter G. Hollander de laatste bestuursvergadering van de Imkersbond van de ABTB gehouden in 1994. Bij de ingekomen stukken kwam onder meer aan de orde een bericht dat de afdeling Emmen voornemens is het functioneren als zodanig te beëindigen. Met deze afdeling is inmiddels nader overleg gepleegd. Met bijentelers uit Nepal wordt nagegaan op welke wijze uitwisseling van informatie het best kan plaatsvinden.

Ambrosiushoeve

Uitvoerig schonk het bestuur aandacht aan de medefinanciering van het proefbedrijf 'Ambrosiushoeve' en het onderzoeksplan 1995. Tot nu toe werd de Ambrosiushoeve gefinancierd door de overheid en het bedrijfsleven in de verhouding 75%: 25%. Het Ministerie van LNV heeft het bestuur laten weten dat vanaf 1 januari 1996 de verhouding 50%: 50% zal worden. De afgelopen jaren zijn de structurele bijdragen van overheid en bedrijfsleven onvoldoende geweest voor de volledige dekking van het exploitatietekort. Door inkomsten uit licentiegelden (hommelproject) en uit contractonderzoek (bestrijdingsmiddelenonderzoek) kon tot en met 1994 met een sluitende begroting worden gewerkt. Door het wegvallen van de licentiegelden en de jaarlijkse onzekerheid m.b.t. contractonderzoek, plus de voorgenomen vermindering van de overheidsbijdrage is het noodzakelijk een fundamentele discussie te starten over de toekomst van het praktijkonderzoek Insektenbestuiving en Bijenhouderij. De bijdrage van het bedrijfsleven bestaat in hoofdzaak uit financieringsmiddelen vanuit de tuinbouw en een bedrag van f5,- per lid van de georganiseerde imkers. Een verhoging van dit bedrag is naar de mening van het bestuur niet verantwoord, omdat dit zou leiden tot verlies van leden en daardoor zeker niet tot een hoger totaal bedrag voor het bijenteeltonderzoek. Als van de zijde van de overheid wordt vastgehouden aan de voorgenomen beperking van de medefinanciering, dan is een bezuiniging op kosten van het onderzoek onvermijdelijk, zo meent het bestuur. Voor wat betreft het onderzoeksplan 1995 zou gestopt kunnen worden met het onderzoek van vervangingsmiddelen voor stuifmeel. Het nut van bestuiving door honingbijen in de natuur verdient naar de mening van het bestuur extra aandacht. Nagegaan kan worden of de natuurbeschermingsorganisaties bereid zijn bij te dragen in de kosten van dit onderzoek.

Studiedag (oud)

Om verschillende redenen werd met voldoening teruggezien op de studiedag die op 15 oktober jl. werd gehouden. Er was een goede belangstelling (zestig deelnemers)

en wat de financiering betreft is men ruim binnen de begroting gebleven. Dit laatste vooral door de gewaardeerde medewerking van het AOC Twente.

Studiedag (nieuw)

In het nieuwe jaar, stelt het bestuur zich voor, een studiedag te beleggen waaraan een excursie zal zijn verbonden naar Flevoland. De meest geschikte tijd hiervoor is eind mei begin juni, zodat de deelnemers aan de studiedag, vergezeld van hun partners, gezamenlijk per touringcar een tocht kunnen maken langs de koolzaadvelden. De afdelingen ontvangen bericht over de juiste datum en de kosten van deelname. In verband met de voorbereiding is tijdige aanmelding gewenst. Dat kan per afdeling maar ook rechtstreeks aan het secretariaat Imkersbond, Postbus 9235, 6800 KT Arnhem, 085-542846.

Ziektebestrijding

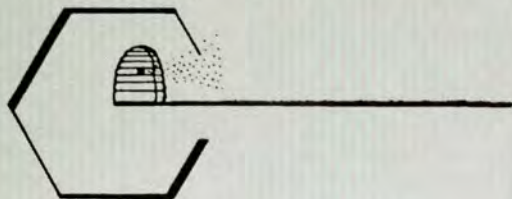
Het spreekt wel haast vanzelf dat dit agendapunt vrijwel geheel werd besteed aan de problematiek rond het Amerikaans vuilbroed (AVB) en het bestrijden, of nog beter, het voorkomen hiervan. De afgelopen zomer is door de publiciteits-media in allerlei vormen aandacht besteed aan een tiental uitbraken van AVB, die werden gemeld en evenzevele vervoersverboden die werden ingesteld. In de organisaties en de verschillende instanties die betrokken zijn bij het bestrijden van AVB wordt druk overleg gepleegd over de mogelijkheden ter voorkoming en bestrijding van AVB. Tijdens de discussie hierover in het hoofdbestuur bleek men unaniem van mening dat imkers zelf uit een oogpunt van preventie een aantal zaken kunnen doen en laten, om daarmee de besmettingskansen tot een minimum te beperken. Goede voorlichting hierover is zeer belangrijk, maar enige regelgeving, c.q. richtlijnen, ter voorkoming van AVB is naar de mening van het hoofdbestuur onontkoombaar. Daarbij is men voorstander van maatregelen die verdere uitbreiding kunnen tegen gaan, mits deze uitvoerbaar en controleerbaar zijn. Daarbij zou te overwegen zijn:

- een algemeen reisverbod, met een mogelijkheid tot ontheffing in speciale gevallen;
- een tijdelijk verbod van koninginnetelt en
- het houden van bijenmarkten verbieden voorzover daar besmette of te besmetten produkten kunnen worden aangevoerd.

Aan het verder overleg zal worden deelgenomen uitgaande van bovengenoemde punten.

Overige zaken

- Informatie werd gegeven over de gang van zaken in de honingzemerij en de benoeming van de opvolger van directeur van de Wildenberg, de heer van Laarhoven.
- De datum voor de Algemene Vergadering van Imkersbond in 1995 werd bepaald op zaterdag 4 maart.
- Van gedachten werd gewisseld over de positie van de Imkersbond in relatie tot de ABTB voor deze gaat samenwerken in federatieverband met andere land- en tuinbouworganisaties.
- De ledenadministratie van onze bond zal na enkele jaren onderbreking, meer in eigen beheer genomen worden, zo besloot het bestuur en het vertrouwt erop dat daardoor minder 'storingen' zullen ontstaan.

Van de bestuurstafel

J. Beekman

De vergadering van het bondsbestuur vond plaats op donderdag 20 oktober 1994. De volgende zaken zijn aan de orde geweest:

- Als gast was aanwezig dhr. J. Janssen van de vereniging Oeffelt e.o. Hij zou in de toekomst lid van het Bondsbestuur kunnen worden.
- Bestuivingsvergoedingen 1995: De vergadering over deze materie met LBS, de fruittelers en de imkerij is niet naar wens verlopen. De voorstellen van de leden van de Bond van Bijenhouders NCB zijn niet overgenomen. Er komt een vervolg op deze vergadering.
- Directeurswisseling bij de Honingzemerij 'Het Zuiden' BV te Boxtel: De heer van den Wildenberg heeft op eigen verzoek ontslag genomen bij de Honingzemerij. Hij wordt opgevolgd door de heer Van Laarhoven.
- Overleg bestuur Ambrosiushoeve: Het concept Proevenplan 1995 is besproken. De begroting 1995 is niet goedgekeurd door het Ministerie.
- Statuten en Huishoudelijk Reglement van de Vereniging Oeffelt e.o. is door de voorzitter de heer C. Roelen met het bestuur van de vereniging Oeffelt e.o. besproken en goedgekeurd.
- Diverse ingekomen stukken z.a.:
 - Uitnodiging om op Tuinidee 95 in 's Hertogenbosch een voorlichtingsstand over de imkerij te verzorgen. Het Bondsbestuur besluit hieraan zijn medewerking te geven.
 - Brief met een aanvraag om in de Gemeente Asten 4,5 ha in te zaaien met drachtplanten. Dhr. C. Havermans zal voor de Vereniging Asten een plan maken.
 - Dhr. C. Havermans is ook uitgenodigd om een drachtplantenplan te maken voor ± 80 ha in de gemeente Sambeek, de vereniging Sambeek heeft deze vraag ingediend.
 - Diverse brieven handelend over uitbraken van AVB en de vervoersverboden.
 - Het streekarchief 'Het Kwartier van Oisterwijk' heeft, ter completering van haar archief, gegevens opgevraagd over de opgeheven vereniging Diessen.
 - Uitnodiging van de Studiekring Insektenbestuiving voor een lezing op 25 oktober.
 - Uitnodiging van de ANI voor de receptie n.a.v. het 60-jarig bestaan van deze imkersvereniging op 12 november 1994. Een delegatie van het Bondsbestuur gaat er heen.
 - Uitkering dividend 1993 van de Honingzemerij 'Het Zuiden' bv (de dividendbelasting zal worden teruggevraagd).
- Uitreiken decoraties:
 - Sambeek: dhr. Bruysten 50 jaar en dhr. Tissen 40 jaar, door de secretaris.
 - Middelbeers: dhr. Kies 25 jaar, door de secretaris.

- Haaren: dhr. Opsteeg 25 jaar, door dhr. C. Havermans.
- Verslag van de vergadering van de koninginnetelt-commissie door dhr. H. Weyenburg. Gesproken is over de mogelijke maatregelen om de verspreiding van Amerikaans vuilbroed tegen te gaan.
- Studiedag 1994: De voorbereidingen voor de Studiedag zijn afgerond.
- Eindejaarstukken zullen, na enkele wijzigingen, naar de verenigingen worden verzonden.
- Cursusgeld: Dit onderwerp is toegelicht door dhr. C. Havermans en voor verdere bespreking verwezen naar de Bedrijfsraad.
- Amerikaans vuilbroed: Ook dit onderwerp is na discussie van 'hoe te handelen bij constatering AVB' naar de eerstkomende Bedrijfsraadvergadering (7-11) verwezen.
- Dhr. C. Havermans heeft een rondleiding verzorgd op de Ambrosiushoeve voor dermatologen.
- De vereniging Boekel e.o. verzorgt op 9 januari 1995 een avond voor alle belanghebbenden die met gewasbeschermingsmiddelen werken. Dhr. C. Havermans zal een inleiding verzorgen.

U ziet dat een scala aan onderwerpen in de vergadering van het Bondsbestuur werd behandeld. Indien u gedetailleerde informatie wenst over genoemde zaken kunt u contact opnemen met de secretaris J. Beekman op maandag van 8.30-17.00 uur, 013-378582 of met één van de andere bondsbestuursleden.

Studiedag 1994

F.P. Bohlmeijer

De lezingen op de Studiedag 1994 van de Bond van Bijenhouders NCB stonden dit jaar in het teken van bijenziekten.

Traditiegetrouw werd aan het begin van de dag door de voorzitter van de Bond de uitslag van de bijenteelt-bedrijfswedstrijd bekend gemaakt. De heer C. van Galder uit Etten-Leur wist voor de tweede keer in successie de kampioensbeker te bemachtigen. Mevrouw v.d. Heijden uit St. Hubert werd net als in 1993 tweede en de derde plaats was voor de heer G. Konings uit Sprundel.

De lezingen

Hiervoor waren vijf sprekers uitgenodigd die allen verschillende aspecten van het thema behandelden. De verschillende 'broedziekten van de bijen' werden door

De heer Van Galder met zijn kampioensbeker

Mw. Kortland en dhr. Jacobs delen de soep uit

26

Job van Praagh vanuit de invalshoek van de bijenbiologie besproken. De bedrijfsmethoden die door de imker worden gebruikt, spelen de veroorzakers van broedziekten in de kaart. Natuurlijke afweermethoden van het bijenvolk, zoals een broedloze periode, het niet hergebruiken van oude raten maar het uitbouwen van kunstraat, maar ook het verspreid opstellen van volken, zijn allemaal aspecten die in de gebruikelijke bedrijfsmethoden worden verontachtzaamd.

Speciale aandacht besteedde hij aan de omgang met Amerikaans vuilbroed en hoe bestrijding van deze ziekte in een bedrijfsmethode kan worden ingepast.

'Nosema' was het onderwerp van de lezing van Jan Ottens. Het belang van voldoende beschikbaarheid van stuifmeel, maar ook het vervangen van raten na twee jaar en het ontsmetten van raten met ijsazijn als acties om nosema zo weinig mogelijk kans te geven, kwamen in zijn verhaal aan de orde.

De bestrijding van de 'varroamijt' werd vanuit verschillende gezichtspunten besproken. Johan Calis gaf een toelichting op de, aan de Landbouw Universiteit Wageningen en op de Ambrosiushoeve ontwikkelde, 'biotechnische bestrijdingsmethode'. De verschillende mogelijkheden om voldoende raten met gesloten broed te krijgen voor behandeling met de Illertischer Mijten Platen, passeerden de revue.

Huug de Bruin van de firma Luxan gaf een overzicht van de uitgangspunten bij de ontwikkeling van Apistan als 'chemisch bestrijdingsmiddel' tegen de varroamijt. Hij benadrukte dat de gebruiker zich strikt aan de gebruiksaanwijzing moet houden om veilig en effectief de mijten te bestrijden.

Een geheel ander geluid liet de heer Lijftogt horen. Op basis van zijn ervaring moeten de omstandigheden zoals huisvesting van de bijenvolken en een voldoende dracht de basis vormen voor 'gezonde bijenvolken' waarin een besmetting met varroamijten niet tot ondergang van het volk leidt. In de postersessie demonstreerde hij een computerprogramma Habitat Management, samen met onderzoekers van de RU Groningen ontwikkeld, waarmee een imker zijn drachtgebied kan toetsen aan een ideaal model en waarmee noodzakelijke verbeteringen kunnen

worden geïnventariseerd.

In het seizoen 1995 zullen de theorieën van de heer Lijftogt in de praktijk worden getoetst door de subvereniging Bunnik-Houten!

De reacties op de inhoud van de lezingen waren zeer positief en over het algemeen was iedereen enthousiast over de brede aanpak van het onderwerp.

Het parallelprogramma

Ook heel enthousiast waren de deelnemers aan het parallel programma. Hier kon men onder leiding van Mevrouw Weijnen met was schilderen en samen met Mevrouw Franken brochures maken. Niet alleen dames, zelfs enkele heren waren druk in de weer met was en strijkbout of met gekleurde garens. De resultaten van alle inspanning was vaak bijzonder fraai.

De keuringen

Bij de aanvang van de Studiedag waren vijftig monsters honing, vier monsters was en zeven flessen mede ingeleverd. De jury onder leiding van Mari van Iersel zag kans om alle keuringen voor de lunchpauze af te werken, zodat de deelnemers alle tijd hadden om het resultaat te bekijken. De inzendingen die 'uitmuntend' hadden gescoord, waren te herkennen aan de cocarde waar ze mee waren versierd.

Bij de uitreiking van de certificaten, kunstig gekalligrafeerd door Natalie van Iersel, memoreerde de voorzitter van de jury de hoge kwaliteit van de inzendingen, maar ook het feit dat sommige inzendingen vloeibare honing nog wel erg warm waren!

Postersessie

Ook dit jaar was bij de postersessie het IKC weer present. Berrie Janssen demonstreerde het onderzoek naar de tracheemijt en verder waren er stands over Apistan en het onderzoek van de heer Lijftogt. Natuurlijk ontbrak de stand van de 'Vrienden van Ambrosiushoeve', bemand door de heer Versteeg, niet. De Honingzemerij had een uitstalling verzorgd van allerlei specialiteiten, zoals koninginnegelei capsules, propolistabletten enz. De video over het Amerikaans vuilbroed werd regelmatig vertoond. Veel bezoekers aan de Studiedag maakten van de gelegenheid gebruik om de Honingzemerij zelf te bezoeken. Daar was het tijdens de lunchpauze een gezellige drukte.

Drachtplantenbeurs

Regelmatig waren imkers te vinden op de drachtplantenbeurs waar De Gentiaan bollen en knollen verkocht en Cees Havermans de zaden en planten verzorgde en iedereen deskundig advies gaf.

Tot slot

Om 275 mensen te voorzien van koffie en diverse drankjes, om voor zo'n groep broodjes te smeren en te beleggen, soep warm te maken en worstebroodjes te bakken, was de huishoudelijke staf weer de hele dag in touw, daarbij geassisteerd door Henk Jilesen van de MAS. Zij werden dan ook hartelijk bedankt in het slotwoord van de voorzitter van de Studiedag, Harrie Weijnen. Verder dankte hij de MAS voor de gastvrijheid en alle medewerkers en deelnemers voor hun enthousiaste bijdrage, waardoor deze dag weer zo plezierig en goed verlopen was.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Allemaal Cees van Holland op TV gezien? Een prima reclame voor het bijenhouden, Cees mét sigaar, zonder kap en en met een gezicht van 'Of bijen steken? Kom nou, dat hebben we ze allang afgeleerd'. Maar hij heeft ons er wél weer een zorgje bij gegeven. Hoewel, de echte imker allang wist dat het maar beter wat kouder kon worden. Zeker de Buckfastimkers na de meditatie van Ko Zoet over de diepvriesvluchten van dit maaksel. En toch schijnen sommige BF-volken het voorjaar te halen. Maar nu, is er nog hoop na de warme herfst van Cees? Zo moest ik op 30 november een wespennest opgraven met daarin nog een honderdtal wespen en larven. Misschien een kruising met BF? Goed nu weer in ernst.

We hebben een HB-vergadering gehad waarin we ons zorgen maakten over het uitblijven van een penningmeester. En die hebben we hard nodig want ook de financiële resultaten kwamen op tafel en daar valt wel wat aan te verbeteren. Voor een vakman moet dit toch een uitdaging zijn! Kijk om u heen. De rapportages uit de eerste groepsvergadering zijn besproken en daaruit komt het beeld dat het beleid van het HB grotendeels wordt gesteund en enkele suggesties kunnen we verwerken. Dan de vergadering van de Bedrijfsraad en het Landbouwschap, afdeling Bijenteelt. Een belangrijk punt in beide vergaderingen was de financiering van de Ambrosiushoeve. Zowel op korte als op lange termijn. De Bedrijfsraad staat pal achter de Ambrosiushoeve en heeft besloten aan het verzoek van de Ambrosiushoeve om een garantie te geven voor een mogelijk tekort voor 1995 ingewilligd, net als de fruit- en groentetelers. Op voorwaarde, dat de overheid dit voorbeeld volgt.

Ik durf voorzichtig te zeggen dat ik een zekere ontspanning in de raad ervaar. Een oorzaak is zeker dat we elkaar nodig hebben bij het vinden van gemeenschappelijke oplossingen voor vuilbroed en financiële perikelen door het overheidsgedrag.

Goed trouwens dat de presentaties van de Ambrosiushoeve op één avond na, flink werden bezocht. Uit die presentatie blijkt dat we terecht vechten om behoud van dit onderzoeksinstituut.

Bij het 60-jarig jubileum heb ik namens de Bedrijfsraad de ANI gecompimenteerd met het jubileum en vooral de goede sfeer. Natuurlijk kon ik niet nalaten een traan te pinken over het grote aantal imkersbonden, maar mijn gelukwens was niet minder oprecht. Het kleine mag geëerd worden op voorwaarde van een goede samenwerking met anderen. En daarover geen verwijt aan de ANI. Toen met de leesgroep de nieuwe teksten van het jubileumboek besproken. Ik kan het niet helpen om te

denken dat mensen vroeger – nu niet meer natuurlijk – veel steeklusteriger waren dan de bijen. Maar het boek wordt steeds leuker.

De zwaarste dag was op 22 november toen we met diverse groeperingen wilden proberen een gezamenlijk beleid voor vuilbroed 1995 vast te stellen. Er waren vier goed doorwerkte stukken aangeleverd, maar dat was toch nog niet voldoende om het over alles eens te worden. Wel werd duidelijk wat nog verder moet worden uitgezocht en dat gebeurt door een tweetal werkgroepen, één om het goede voorstel voor preventiemaatregelen tot een praktisch hanteerbare te maken en de andere om het begrip en de uitvoerbaarheid van gezondheidsverklaringen nader uit te werken. In een extra overleg van de Bedrijfsraad op 7-12 moeten deze voorstellen tot een aantal uitspraken leiden. Alles is op tijd gereed voor het nieuwe seizoen. En naast deze activiteiten en voorbereidingen ervan had ik nog net even tijd m'n bijenstal te verplaatsen en een aantal bomen te rooien en dat zeg ik niet omdat dit zo braaf is maar om te laten weten dat ik m'n handen dichtknijp dat dit weer mogelijk is.

En ik eindig waarmee ik had moeten beginnen. Ook u allen een goed jaar toegewenst namens het HB. We zullen waarschijnlijk wel een paar harde noten moeten kraken. Van hard werk word je wél sterker. Dus kan het best een goed jaar worden.

Het hoofdbestuur in 1994

Heyta van der Reijden-Rynja, algemeen secretaris

Het Hoofdbestuur heeft in 1994 acht maal vergaderd. De volgende onderwerpen zijn daarbij aan de orde geweest:

Ambrosiushoeve

Ook dit jaar was het moeilijk respons te krijgen op de vraag naar ideeën voor proeven bij de Ambrosiushoeve. Een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van imkers, tuinders en wetenschappers, buigt zich over de problematiek van de financiering van het onderzoek.

Amerikaans Vuilbroed

Na de eerste uitbraak bleek al snel dat er meer aan de hand was op het gebied van Amerikaans vuilbroed dan voorgaande jaren. De commissie Ziektebestrijding heeft met grote spoed een folder over AVB uitgebracht. Deze is op de Algemene Ledenvergadering uitgedeeld. Door de Veterinaire Dienst is een dia-serie samengesteld die aan de VBBN en de andere bijenorganisaties ter beschikking is gesteld. De VBBN heeft zelf nog twee series bij laten maken omdat de vraag om deze serie te lenen groot is. Na vragen van enkele subverenigingen en 'slachtoffers' is door de VBBN een informatiebulletin samengesteld dat kan worden toegestuurd aan getroffen subverenigingen en imkers. In dat bulletin staan de maatregelen die worden genomen als een melding bij de RVV binnenkomt. De commissie Koninginneteelt is bezig met het opzetten van een reglement voor teeltstations om de verspreiding van AVB te voorkomen. I.s.m. de overheid en de andere bonden wordt gewerkt aan een nationale registratie.

Belangenbehartiging

Het HB steunt groepen en subverenigingen waar mogelijk bij het naar buiten treden als VBBN, zoals bij het 15-jarig bestaan van Vroege Vogels.

De folder 'Wat doet de VBBN voor haar leden', is gemaakt naar aanleiding van de vele vragen hierover.

Bestuur

De AV heeft ingestemd met het voorstel van het HB om één jaar met een bestuurslid extra te werken in de nieuwe bestuurs situatie. De respons op de vacatures in het Hoofdbestuur loopt niet volgens verwachting.

Jubileum

Het 100-jarig bestaan van de VBBN komt snel dichterbij. In 1997 is het zo ver. Een commissie gaat aan het werk om alle ideeën van de subverenigingen en de groepen te verwerken tot een waardig en gezellig eeuwfeest.

Drachtplanten en bestuiving

Zowel de commerciële als de natuurlijke bestuiving moeten meer aandacht krijgen. Teneinde de belangen van de imkers beter te behartigen is een lid van de Studieclub Bedrijfsmatige Imkers namens de VBBN benoemd in de commissie van het Landbouwschap die jaarlijks het bestuivingsreglement goedkeurt.

28 Om een betere kans te maken bij overheid en burgers voor de aanplant van drachtplanten en om aandacht te krijgen voor de ecologische rol van insecten is een platform opgericht waarin naast de VBBN ook de Vlinderstichting, IKC-NBLF, KMTP (Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde) en de heren Koster en Mostert zitting hebben. Via dit platform wordt geprobeerd subsidie te krijgen in het Europees Natuurjaar voor het uitgeven van folders, het opzetten van een lesprogramma voor hoveniers en beheerders van openbaar groen en een literatuurstudie naar de (vermeende) concurrentie tussen honingbijen en andere insecten.

Financiën

Er is veel vergaderd over de financiële toestand van de VBBN. Een aantal bezuinigingen is doorgevoerd, over andere beraadt het HB zich nog. Alle bezuinigingsmaatregelen zijn doorgesproken met de groepsbesturen en worden in het beleidsplan opgenomen.

Groepen

Tweemaal is vergaderd met het HB en de groepsbesturen. De positie van de groepen is uitgebreid aan de orde geweest. De juridisch adviseur heeft in samenwerking met een HB-lid en een groepsbestuurder een overeenkomst opgesteld voor samenwerking binnen de groep. Groepsbesturen die niet zijn afgevaardigd door een subvereniging komen in aanmerking voor een reiskostenvergoeding voor het bijwonen van de AV. Voor de bestuursleden is een handleiding opgesteld.

Ledenwerving

De terugloop van leden baart het HB zorgen. Om die terugloop een halt toe te roepen en om nieuwe leden aan te trekken is tot een aantal maatregelen besloten. Zo krijgen nieuwe leden die een beginners- of gevorderdencursus gevolgd hebben, en zich vanaf oktober aanmelden als lid drie maanden het maandblad *bijen* gratis. Voor cursisten is een kennismakingspakket samengesteld, bestaande uit alle folders die de VBBN uitgeeft, de informatiegids en het boekje 'Bijenhouden, hoe doe je dat?'. Voor de subverenigingen is er een informatiepakket ledenwerving samengesteld, met ideeën voor een introductiecursus, tips voor het benaderen van de pers en het scheppen van voorwaarden voor ledenwerving en -behoud.

Subverenigingen met een ledengroei worden beloond met een aardige attentie. In het beleidsplan wordt ook de

nodige aandacht aan de ledenstand geschonken.

Nieuwsbrief

De Nieuwsbrief wordt toegestuurd aan alle secretarissen van subverenigingen, commissies en groepsbesturen. Ondanks herhaalde verzoeken kan het HB om financiële redenen helaas niet tegemoet komen aan de vraag van diverse subverenigingen om de Nieuwsbrief toe te sturen aan alle leden.

Onderscheidingen

Ook dit jaar zijn weer imkers en bestuursleden onderscheiden met een verzilverde of vergulde speld, een oor-konde of een erekorfje. De namen worden in *bijen* gepubliceerd.

Onderwijs

Samenhangend met ledenwerving heeft het bijenteelt-onderwijs de aandacht. De commissie Onderwijs heeft zich dan ook druk bezig gehouden met het samenstellen van een lesprogramma voor beginners- en gevorderden-cursus, omdat nog steeds de kans bestaat dat de subsidie op bijenteeltcursussen via de AOC's wegvalt waardoor de cursussen voor nieuwe cursisten onbetaalbaar zouden worden. Een mogelijk alternatief doet zich nu echter voor in de Europese subsidiemaatregel voor 'duurzame' landbouw: de McSharry-regeling. Het lesprogramma is – i.s.m. AOC De Groene Delta en de groep Zuid-Holland – zodanig aangepast dat het voldoet aan de eisen om voor de McSharry-regeling in aanmerking te komen. Als les-materiaal wordt het 'Werkboek Bijenhouden' van J.J. Speelziek aangepast en opnieuw, in eigen beheer, uitgegeven. Dit is in januari 1995 beschikbaar. Ook onderwijs neemt een prominente plaats in in het beleidsplan.

bijen FAMILIEBERICHTEN

Op 3 november 1994 is overleden onze gewaardeerde collega-imker

Graad Boonen

in de leeftijd van 55 jaar.

Graad is altijd een lid geweest met vooruitziende blik op bestuur en bijen, hij was vele jaren bestuurslid van onze afdeling.

Wij wensen zijn familie veel sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

Bestuur en leden LLTB bijenvereniging Beesel CA

Op 19 november 1994 is op de leeftijd van 69 jaar overleden de heer

Wim Janssen

We hebben Wim leren kennen als een vriendelijke collega. Zijn inzet voor de bijen en voor het behoud van het drachtgebied was groot.

Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn vrouw en kinderen en wij wensen hen veel sterkte toe voor de komende tijd.

Bestuur en leden LLTB bijenvereniging Regio Venray